

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ВОЛОДИМИРЕЦЬКОГО РАЙОННОГО КОЛЕГІУМУ

3.1. Колегіум як соціокультурна система і об'єкт управління

Послаблений інтерес науковців і практиків у першій половині 90-их років ХХ століття до системного підходу нині переживає відродження на новому рівні синергетичного мислення і набуває нової популярності у *виді системно-кібернетичного та системно-синергетичного підходів* до пізнання явищ і процесів у нестабільних системах науки та освіти.

«Синергетика – це не інструмент для отримання заданих результатів, а двері, відчинені в природну чи людську реальність, від якої варто чекати відповіді» [7, с. 64], новий рівень системного мислення, пов'язаного з вивченням стохастичних гуманітарних систем. Ідеї й принципи синергетики фактично спрямовані «вглиб людини», на сприйняття нею природи й складності навколишнього світу, на її менталітет, на узгодження цілей розвитку колегіуму як системи і її компонентів із цілями розвитку освітньо-інформаційного середовища та особистісних цілей розвитку суб'єктів управління та самоврядування в інтересах співрозвитку та відновлення умов коеволюції. Відхід від лінійного мислення дозволить суб'єктам управління і НВП опанувати ідеї синергетики й практично застосовувати «...знання про те, як належним чином оперувати складними системами та ефективно управляти ними» [7, с. 66] у напрямку від практики нововведень до її теоретичних узагальнень.

Окрім того, сучасна система освіти зорієнтована не тільки на перманентні реформи в її методологічній, змістовій, технологічній, оцінних компонентах, а й на визначення, розробку й реалізацію привабливого «стратегічного набору» – стратегій розвитку, стратегій конкурентних переваг – лідерство в ціні, лідерство в спеціалізації, лідерство в індивідуалізації – тобто системні перетворення реальних освітніх, управлінських, інформаційних систем. Практичні застосування системного підходу в педагогіці,

які існують в практико-орієнтованій педагогічній системології, мають нині підлягати переосмисленню у з погляду сучасних норм праксеологічних досліджень, бути синтезованими з аксіологічним, культурологічним, антропологічним, особистісним науковими підходами в поліпарадигмальному просторі сучасної педагогічної дійсності під час розв'язання проблеми онтологізації ідеальних складних систем.

У працях вітчизняних і зарубіжних учених Р. Х. Абдєєва, В. П. Андрушенка, Н. М. Бібік, І. В. Блауберга, В. І. Бондаря, М. І. Бурди, Б. С. Гершунського, М. Б. Євтуха, Є. М. Князевої, Г. Б. Корнетова, В. Г. Кремєня, А. Г. Кузнецової, Т. Куна, В. І. Лугового, В. С. Лутая, О. І. Ляшенка, В. І. Маслова, О. І. Пометун, К. Поппера, І.А. Пригожина, Н. Г. Протасової, О. Я. Савченко, Г. Хакєна, Л. Л. Хоружої, Е. Г. Юдіна розкриті основи педагогічної системології, зокрема поліпарадигмальний характер сучасної педагогічної дійсності, первинність педагогічної цінності та вторинність мети, співіснування педагогічних систем різної парадигмальної спрямованості у рамках поліпарадигмального простору, теоретичні основи модернізації соціально-педагогічних систем у галузі освіти, розвитку освітньо-інформаційного середовища, механізми та технології підвищення ефективності управління соціальними системами.

Можливість отримання цілісного знання про той чи інший об'єкт пізнання або дослідження головним чином пов'язана з уявленнями про сучасну педагогічну дійсність, складовими якої є педагогічна наука та практика. Особливістю педагогічної науки є орієнтація на удосконалення практики шляхом запровадження результатів фундаментальних і прикладних досліджень у педагогічну дійсність з метою інноваційного розвитку систем, підвищення ефективності функціонування освітніх, соціальних, управлінських і фінансово-економічних процесів у системах, втілення рекомендацій щодо науково обґрунтованих змін і системних перетворень практики.

Педагогічна дійсність представлена множиною різноманітних складних систем – соціальних, педагогічних, соціотехнічних, фінансово-економічних, технічних, інформаційних, стохастично гуманітарних, – які утворені з сукупності компонентів і взаємозалежних елементів, об'єднаних спільністю мети і функцій, єдністю процесів функціонування, розвитку та саморозвитку, руйнації і потребують їх конструктивно-критичного вивчення з застосуванням системології в єдності з низкою сучасних наукових підходів.

Слід зауважити, що не існує єдиної й до того ж «правильної» інтерпретації реальної дійсності, а значить – і явищ, і процесів, і різних систем у рамках поліпарадигмального простору. Тому є сенс говорити тільки про більшу або меншу відповідність інтерпретацій нашому практичному досвіду або дослідника, який охоплює лише окреме обмежене коло явищ порівняно з непізнаним. Кожна інтерпретація, погоджена з досвідом, є відкриттям раніше невідомого й ключем до розв'язання поставлених завдань, які виникають під час практичної діяльності чи дослідження. Важливим

у цьому контексті є твердження І. Пригожина, який підкреслює: «Ми до цього часу не знаємо, чому існують складні системи. Все складне у світі побудовано надзвичайно вибірково. Еволюційний коридор у складне дуже вузький, і ми можемо припускати, що при поступовому ускладненні цей коридор звужується. Так що еволюційне сходження «драбиною» форм і структур, які все ускладнюються, означає реалізацію все менш вірогідних подій» [11, с. 41]. Шлях до складного є шляхом до середовища великими нелінійностями й новими якостями, з більш складним спектром форм і структур. І все більшу роль у цих процесах відіграють *стохастичні фактори та інформація*.

Системний підхід є напрямом методології наукового пізнання й соціальної практики, інструментом дослідження і проектування моделей систем, в основі якого виділяється предмет пізнання і його представлення у вигляді систем. Завдяки системному підходу стає можливим поєднувати аналіз і синтез, якісне та кількісне, виявляти інтегративні властивості структури, зміст і структуру об'єкта пізнання. Конкретним інструментом системного підходу, який виник і розвивався під його впливом і носить прикладний характер, є системний аналіз, який передбачає й одночасне використання певного набору процедур, прийомів, методик побудови системного дослідження об'єкта пізнання або вивчення. Власне означене вище і детермінувало його застосування під час вивчення, аналізу і характеристики ЗНЗ як соціально-педагогічної системи та об'єкта педагогічної дійсності. Система є основною категорією системології. У працях В. Г. Афанасьєва, І. В. Блауберга, Т. А. Ільїної, В. І. Зягвизінського, М. С. Когана, Ф. Ф. Корольова, А. Т. Куракіна, Л. Л. Товажнянського, А. Г. Романовського і А. С. Пономарьова, Е. Г. Юдіна, наслідуючи теорію загальних систем Л. Берталанфі, наведено трактування системи як інтегративної взаємозалежності всіх складників системи, що є проявом синергії (підкреслено мною. – Л. К.), а не як утворення цілого із властивостей складників, характеристику систем різного виду й складності; властивості (цілісність, організованість, упорядкованість) та атрибути, рекомендації щодо їх вивчення і прогнозування [2; 5; 6–8; 14–16]; вперше розглянуто управління в контексті соціальних систем і обґрунтовано концепцію взаємодії управління з навколишнім середовищем [9, с. 52].

Під системою ми розуміємо множину взаємозв'язаних між собою компонентів однією метою, що функціонують за певними закономірностями як єдине ціле та характеризуються властивостями, відносно стійкою цілісністю й виявляються у її структурі через впорядкування зв'язків. Отже, система – це певним чином структурована цілісність, що має внутрішню побудову, сукупність компонентів (елементів), які знаходяться в ієрархічних зв'язках між собою. Система має певну умовну межу поділу її структурних компонентів (елементів), прагнення до хаосу. Ознаки системи будь-якої природи стали вихідними в системології: мета, функції, структура (організація), компоненти (об'єкти, суб'єкти), властивості складових її об'єктів (атрибути); відносини або взаємодія між компонентами чи змін-

ними, на протигагу нестабільній випадковості, а також між її компонентами та системи із зовнішнім середовищем й іншими системами вищого або нижчого рівня субпідрядності (ієрархічність).

У контексті порушеної проблеми є необхідність розкриття законів існування й еволюції систем [12, с. 42–43]. Закон досягнення мети системою трактується як фактор її переходу в інший стан або перетворення в нову систему: Закон еволюційного поштовху або періодичного потрясіння – як умова ефективного й прискороного розвитку системи. Закон домінування асиметрії в системі як умова її стабільності та виживання в несприятливих умовах, переходу в іншу просторово-тимчасову спрямованість. Закон критичної маси свідчить, що система функціонує ефективно й доцільно до того часу, поки склад органу керування вдвічі менший від складу керованої системи.

Принциповим для нашого дослідження є розгляд і конкретизація характеристик *колегіуму* як одного з видів загальноосвітніх навчальних закладів соціально-педагогічної системи, що утворена із взаємопов'язаних підсистем, взаємодія яких утворює інтегративні системні якості, не притаманні її компонентам, і має складну ієрархічну структуру; характеризується зв'язками із зовнішнім середовищем через входи й виходи [16, с. 32] і є цілеспрямованою, керованою та самокерованою, динамічною, цілісною, відкритою.

ЗНЗ і колегіум, зокрема, є соціальною системою, що характеризується значною кількістю ознак і зв'язків, і тому ми сконцентруємо увагу перш за все на важливих *властивостях*. Навчальний заклад будь-якого типу і форми власності – загальноосвітня школа, лицей, гімназія, профільна школа, колегіум, коледж є невід'ємною складовою суспільства і об'єктом поліпарадигмальної педагогічної дійсності. Тому вони віддзеркалюють усі позитивні і негативні сторони реальної дійсності, суспільні цінності, соціально-економічні негарзди, протиріччя, тенденції становлення та розвитку владних суспільних систем і інституцій.

Більш детально специфіку системного дослідження соціального об'єкта розкрито В. Г. Афанасьєвим за схемою, що певною мірою співвідноситься з загальним алгоритмом системного підходу [1]. Він вважав, що внутрішні властивості соціальної системи характеризуються специфікою її системно-компонентного, системно-структурного, системно-функціонального і системно-інтегративного аспектів.

Слід визнати, що для колегіуму, як і ЗНЗ, як об'єкта характерним є наявність множини систем або підсистем як компонентів у цьому одному об'єкті. Системно-компонентний аспект колегіуму як соціально-педагогічної системи презентує системи в якості її складових підсистем. Це – педагогічна система, система навчання, система виховання, система розвитку суб'єктів навчально-виховного процесу (НВП), система розвитку обдарованих учнів, система інтелектуального розвитку учнів, система розвитку творчих здібностей учнів, система соціального розвитку учнів, система саморозвитку учнів, система фізичного розвитку учнів, система

морального розвитку учнів, система ресурсного забезпечення, система консультування суб'єктів НВП, система науково-методичної роботи, система управління інноваційним розвитком колегіуму, система інформаційного забезпечення, тобто колегіум є *полісистемним*.

Причому основним компонентом колегіуму, як і *ЗНЗ* будь-якого типу, завжди виступає людина, яка за системно-синергетичного підходу, як і холізму, розглядається як єдине ціле особистості та її організму. Решта компонентів розглядаються з точки зору віддзеркалення їх в людській діяльності і відбиття в свідомості людини як соціальної істоти.

Людина, як і кожен компонент (елемент), який входить до системи, має працювати на неї, виконувати свої функції та отримувати одночасно можливості для особистісного розвитку в різних напрямках життєдіяльності. В іншому випадку, коли мета і напрямок розвитку людини будуть суперечити цілям розвитку системи, вона стане непотрібною системі і загрозовою для неї. Людина як складна відкрита система (і в той же час елемент соціальної мегасистеми більш високого рівня), обов'язково має узгоджувати цілі свого розвитку з цілями розвитку систем, до яких належить, та цілі професійної діяльності – з місією колегіуму. Неузгодженість розвитку систем різного рівня та виду в філософії пояснюється порушенням умов коеволюції, що спричиняють в кінцевому випадку виникнення криз у будь-якій системі і, звичайно, й у колегіумі.

Колегіум можна розглядати під іншим кутом зору, як утворення цілого, ще й з таких компонентів як цільовий, суб'єктно-діяльнісний, змістовий, діагностичний, організаційний, техніко-технологічний, аналітичний, педагогічний, фінансово-економічний, нормативно-правовий, інформаційний або з сукупності колективів у колегіумі: учнівського – педагогічного – адміністративного – управлінського – обслуговуючого колективів, які також є підсистемами соціально-педагогічної системи.

Як приклад, суб'єктно-діяльнісний компонент колегіуму репрезентовано суб'єктами управління та специфікою їх діяльності, що пов'язана з інформацією як субстратом професійної діяльності, різноманітними засобами пошуку, збору, реєстрації, передачі, зберігання, опрацювання, представлення та цілеспрямованим використання інформації й ІКТ, визначає сутність інформаційних відносин, специфіку управлінської діяльності та її інформаційного складника.

У колегіумі такими є суб'єкти управління – це директор, заступники директора з навчально-виховної, науково-методичної, адміністративно-господарчої роботи, педагогічна рада як постійно діючий колегіальний орган управління. Суб'єкти педагогічного управління – педагоги, керівники методичного об'єднання (НМО), кафедр, комісій, асоціацій, творчих груп та інших форм науково-методичної роботи. Суб'єкти самоуправління – це учні, керівник і представники органів учнівського самоврядування, учнівської ради. Суб'єктів державно-громадського самоврядування представляють керівник і представники Ради колегіуму, піклувальної ради, батьківських комітетів, загальних зборів (конференцій) закладу як колегіального

органу управління. Слід зауважити, що поняття суб'єктність у колегіумі знаходить своє відображення у суб'єктах управління, НВП при розгляді й побудові організаційної структури та є дещо відносним під час розгляду архітектури системи та інформаційних потоків. Отже, про такий складний об'єкт як колегіум не може бути одного якогось чіткого уявлення щодо упорядкування компонентів системи, як її складників, яке виключає всі інші.

Під час характеристики полісистемності важливо зробити акцент і на *цілісності* системи, оскільки і колегіум і ЗНЗ різних типів, можуть бути утворені з однакових компонентів (елементів) – колективу учнів, педагогів, адміністративної ланки, технічно-обслуговуючого персоналу, мети освіти як соціального замовлення суспільства, ресурсного забезпечення з боку держави; як підтверджує практика функціонування, їх відмінності породжені зв'язками (генетичні, побудови, функціонування, розвитку, управління, інформаційно-комунікаційні), взаємовідносинами, характером взаємодії.

Цілісність колегіуму як системи проявляється у сукупності певної множини взаємодіючих якісно різнорідних компонентів (елементів), якими є учні, вчителі, батьки (людські індивідууми), які здійснюють різні види діяльності і формують міжособистісні стосунки; різноманітні процеси (навчання, виховання, розвиток учнівської молоді, зростання педагогічної майстерності, підвищення професійної кваліфікації та компетентності, розвиток творчого потенціалу учнів і працівників). Вони утворюють єдине ціле і розвиваються відповідно до поставленої мети, спільної для усіх суб'єктів і структурних компонентів, тобто колегіум функціонує завдяки внутрішній суб'єкт-суб'єктній та суб'єкт-об'єктній взаємодії, оптимізації зв'язків між ними.

Ці різнорідні елементи утворюють певну структуру, тобто спосіб зв'язків елементів, і мають власну складну побудову. Колегіум є складно організованою цілісністю, оскільки має не тільки *внутрішньосистемні зв'язки*, а й *міжсистемні*, вивчення яких передбачає виявлення та розкриття закономірностей взаємодії системи в цілому, зокрема з факторами впливу зовнішнього середовища.

Цілісність колегіуму зберігається завдяки обміну в системі інформацією, енергією, ресурсами із зовнішнім середовищем, а також між компонентами системи як об'єкта управління, що засвідчує і про наявність такої її властивості як відкритість. Акцентуємо увагу, що інформаційний обмін, а також такі властивості як ентропія, синергізм, флуктуації (випадкові відхилення від середнього значення величин), самоорганізація, реагування на зовнішні та внутрішні впливи, що можуть вивести систему зі стану рівноваги, є притаманними для відкритих, невірноважених систем. Отже, під час дослідження такого об'єкта як колегіум ми маємо справу не з одним цілим або одним рівнем цілісності, а з різними «зрізами» цього об'єкта, кожний з яких представляє певно визначену картину. Ступінь поєднання усіх таких зображень залежить від рівня наукових знань і завдань дослідника, розвитку методології науки.

Розгляд системно-функціонального аспекту колегіуму як системи дозволяє встановити форми і способи прояву активності суб'єктів, функції власне системи – освітня, виховна, розвивальна, інформаційна, управління, комунікативна – і її компонентів, форми і моделі поведінки суб'єктів, які сприяють збереженню компонентів і системи, способи взаємозв'язків компонентів у цілому. Колегіум є *цілеспрямованою* і *функціональною* соціально-педагогічною системою, адже усі перетворення, що відбуваються у її межах, підпорядковані чітко визначеній соціально детермінованій меті освіти та основним завданням законодавства України про загальну середню освіту (ЗСО).

Колегіум є засобом цілеспрямованого формування та розвитку цілісності особистості від одного ступеня до іншого («дошкільник – учень початкової школи – учень основної школи – учень старшої школи – випускник колегіуму») та інституцією соціалізації особистості, який повною мірою задовольняє запити замовників освіти (учень, батьки учнів, різні соціальні інститути, ринок праці тощо), потреби та вимоги суспільства.

Кожна система пов'язана з системами загального рівня, а також має регулятивну основу, що забезпечує її стабільність і подальший розвиток, тобто керованість, без чого будь-яка система приречена на руйнування і самознищення. Колегіум є *керованим та самокерованим*, оскільки упорядкування його структурних компонентів, інтеграція і взаємодія з навколишнім середовищем забезпечується власними органами або суб'єктами, які здійснюють процес управління і реалізуються завдяки механізмам управління й саморегуляції.

Самокерованість (самоорганізація) колегіуму за системно-кібернетичного підходу є цілеспрямованим процесом *відтворення*, що визначає характер усіх структур соціально-педагогічної системи й удосконалення даної системи, тобто характеризується перетворенням існуючих і утворенням нових причинно-наслідкових зв'язків між її компонентами, елементами зі зворотними інформаційними зв'язками.

Динамічність колегіуму як соціально-педагогічної системи зумовлюється як постійними змінами педагогічного і керівного складу, обслуговуючого персоналу, інформаційних, матеріально-технічних, фінансових ресурсів, так і динамічністю власне процесів навчання, виховання і розвитку учнівської молоді на основі взаємозв'язку з усіма сферами суспільства в умовах запровадження нових парадигм та розвитку інформаційного суспільства. Таким чином, застосування системного аналізу та реалізація властивостей композиції та декомпозиції систем дозволяє довести, що загальноосвітній навчальний заклад є цілісним керованим і самокерованим об'єктом, полісистемним і поліфункціональним феноменом педагогічної дійсності.

Розгляд *системно-структурного аспекту* колегіуму дозволяє визначити внутрішню побудову системи, а саме: *структуру* та функціональні й інформаційно-комунікаційні *зв'язки* і професійних відносин суб'єктів у її підсистемах. Структура згідно з закономірностями ієрархічності залежить

від цілей, тобто певних намірів, які потребують перетворення на дії та визначення функцій, які зумовлюють структуру, а не навпаки.

Характер функціонування колегіуму безпосередньо визначається структурою системи, що й дає можливість описувати систему і її розвиток через характеристики взаємозв'язків структури і функцій. Досліджуючи проблеми упорядкування зв'язків в структурі системи, учені І. В. Блауберг, В. Н. Садовський, Е. Г. Юдін розкрили сутність феномена поліструктурності системи, що репрезентована таким чином: кожна група зв'язків породжує власну структуру, яка може розглядатися як за «горизонталлю», так і за «вертикаллю». Феномен поліструктурності є породженням того, що один і той самий елемент може варіативно взаємодіяти з іншими і може бути задіяним в різних структурах однієї системи.

У колегіумі можна вичленувати множину статичних і динамічних структур у складній системі: структура колективів, структура матеріально-технічної бази, процесуальні структури, духовні структури, організаційні структури, аксіологічні структури, технологічні структури, професійно-кваліфікаційні структури, соціально-психологічні структури, суспільно-громадські структури, суб'єктно-діяльнісні структури, фінансово-економічні структури, соціокультурні структури. Наприклад, організаційна структура колегіуму характеризується множиною компонентів і зв'язків між ними: учень – учнівський колектив, педагог – педагогічний колектив, колектив допоміжного та інженерно-технічного персоналу – батьки учнів – батьківський колектив – процеси – суб'єкти управління; взаємодією на основі співробітництва між суб'єктами управління і НВП та суб'єктами й інституціями зовнішнього середовища, ресурсним забезпеченням.

Колегіум, як і будь-яка соціально-педагогічна система, не існує в зовнішньому середовищі автономно, неминучою є наявність його зв'язку з іншими як соціальними, так і педагогічними системами одного, а також вищого і нижчого порядків; є складником більш укрупненої системи – системи освіти району, області, регіону, країни. Різноманітність та ієрархічність систем передбачає, з одного боку, що цілісна система виступає як суб'єкт управління відносно системи нижчого порядку, а з іншого – як об'єкт управління відносно систем вищого порядку. Отже, поєднання статистичних і динамічних структур вказує на те, що колегіум є поліструктурною складністю цілісності.

Різні вітчизняні і зарубіжні дослідники проблем функціонування, розвитку і управління навчальними закладами Ю. В. Васильєв, Л. І. Даниленко, Г. В. Єльнікова, Ю. А. Конаржевський, А. Є. Капто, В. Ю. Кричевський, А. Г. Кузнецова, В. І. Маслов, М. С. Сунцов та ін. відносять ЗНЗ і колегіум до *відкритих* соціальних систем за всіма ознаками і характеристиками, притаманними для даних утворень. У теорії соціального управління репрезентовано закриті та відкриті системи. Закрита система характеризується чітко фіксованими межами, незалежністю процесів і дій суб'єктів від зовнішнього середовища та відсутністю процесів обміну речовиною, енергією або інформацією з ним. Відкрита система є самопідтримуваною системою, що регулює

власне існування через вхід і вихід у довкілля (за тлумаченням К. Бодлінга) [15]. Він наголошує, що головний концептуальний зв'язок пов'язує систему залежними зв'язками з її зовнішнім середовищем, без якого вона розглядається як замкнена система, що ізолювана і незворушна у своєму середовищі.

Колегіум як *відкрита система* характеризується взаємодією із зовнішнім середовищем через входи та виходи, обміном енергією та інформацією з ним, умовною межею поділу структурних елементів, впорядкованістю або системним занепадом, комунікаційно-функціональними взаємозв'язками між суб'єктами управління, самоуправління та державно-громадського самоврядування та з іншими соціальними інституціями, реакцією на зовнішній вплив протидією, що забезпечує стабільне функціонування або його подальший розвиток, цілеспрямованістю.

Колегіуму як *відкритій системі* властива самоорганізація, що представляє собою процес підвищення впорядкованості системи, відтворення в ній нових зв'язків і структур, які забезпечують більш різноманітні та ефективні реакції цієї системи на виклики та впливи зовнішнього середовища.

Про *відкритість колегіуму* як соціально-педагогічної системи свідчить постійний взаємозв'язок із зовнішнім соціокультурним й освітньо-інформаційним середовищем, обмін трудовими, фінансовими, духовними, енергетичними та інформаційними ресурсами з іншими сферами суспільства. Колегіум як відкриту соціально-педагогічну систему утворено з елементів і процесів, із безлічі як офіційних, так і неофіційних соціальних систем і відносин на учнівському, педагогічному та адміністративному рівнях. Неофіційні соціальні системи переважно утворюються навколо найактивнішого елемента системи, без якого вона може навіть припинити своє функціонування. Елементи, що утворюють соціальну систему, є не окремими елементами, ізолюваними один від одного, а взаємозалежними в кожній дії системи. Слід зазначити, що розгляд колегіуму як відкритої соціально-педагогічної системи є дещо відносним. Беручи до уваги предмет нашого дослідження, цікаво звернути увагу на твердження Д. Каца і Р. Кана: «Якоюсь мірою теорія відкритих систем не є теорією взагалі. У ній не розглянуто причинно-наслідкові зв'язки, немає конкретних гіпотез та їхньої перевірки, що є основою будь-якої теорії. Теорія відкритих систем є радше структурою, метатеорією, моделлю у найширшому значенні цього надто експлуатованого слова, є підходом і понятійним апаратом для розуміння та опису багатьох типів і рівнів цього явища» [14, с. 452]. Отже, положення *відкритих систем* зумовлюють не лише включення зовнішнього середовища до загальної картини функціонування ЗНЗ і колегіумів, а й акцентують увагу на необхідності переносу акцентів із організування, тобто з організаційної структури на процеси в ньому, що є вельми важливим.

Аналізуючи сутність поняття «система» з позицій системно-структурного та системно-кібернетичного наукових підходів, варто відзначити, що вона пов'язана з «інформацією» в тому розумінні, що для її одержання та циркуляції необхідний об'єкт, який є носієм або джерелом

інформації (у даному дослідженні – це колегіум як мегасоціальна система), та суб'єкти-споживачі або суб'єкти-користувачі, зацікавлені в її продукуванні та використанні (суб'єкти управління та НВП).

Важливою особливістю функціонування більшості систем є циркуляція та передача інформації, наявність процесів керування. Ентропія як міра внутрішньої неупорядкованості системи, повна невизначеність – процес, який веде до системного занепаду, а задля її зменшення необхідні цілеспрямовані зусилля суб'єктів, тобто внесення в систему інформації, впорядкування, а значить – управління. Наприклад, якщо в соціальній організації як соціальній системі, виявлено низький рівень виконавчої дисципліни працівників, то це свідчить про незадовільну організацію праці або велике безладдя, тобто хаос. Функціонування системи в напрямку її впорядкування зменшує безлад (ентропію). Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що упорядкування системи потребує цілеспрямованих дій суб'єктів для того, щоб уникнути спонтанного збільшення безпорядку (ентропії), тобто *управління колегіумом базується на суб'єкт-об'єктній та суб'єкт-суб'єктній інформаційній взаємодії* (курсиви наш. – Л. К.).

Слід звернути увагу на те, що колегіум проявляє свою системну цілісність тільки в оточенні інших об'єктів зовнішнього середовища, у зв'язках з ними під час взаємодії та обміну інформацією. У результаті взаємодії колегіуму із зовнішнім середовищем відбуваються різні зміни, що мають принаймні дві протилежні форми: розвиток – ускладнення закладу як соціально-педагогічної системи і накопичення у ньому інформації або деградацію (руйнацію).

Нормальним станом функціонування колегіуму як відкритої соціально-педагогічної системи є динамічна рівновага між закладом і зовнішнім середовищем, завдяки якій процеси в ньому протягом певного часу залишаються незмінними або зазнають лише незначних змін. Ці зміни в колегіумі й зумовлюють необхідність *управління*, тобто такого цілеспрямованого впливу та взаємодії суб'єктів управління та НВП, який забезпечив би досягнення поставленої мети.

Людина, яка завжди є компонентом (підсистемою або елементом) систем, що вивчаються або досліджуються, і як суб'єкт управління системами, процесами та об'єктами має враховувати внутрішні тенденції розвитку системи із поставленою метою. Саме людина як суб'єкт управління не повинна нав'язувати цим системам власне бачення шляхів розвитку, які не притаманні їхнім внутрішнім тенденціям. Спроби зовнішнього втручання або тиску на систему можуть призвести до їхньої руйнації або до цілого ряду послідовних біфуркацій, і як наслідок – до відхилення від оптимального шляху розвитку. Але й повна відмова від управління нею може призвести до зatoryжнього блукання системи «рівним полем можливостей» у пошуках свого шляху розвитку. Відмова від впливу може перенести систему з одного хаотичного стану в інший [10, с. 10].

Отже, будь-яким системам, незалежно від їх природи, властиве *управління*, що детерміновано розвитком науки і людської діяльності, удосконаленням її форм і видів на кожному етапі розвитку цивілізації та

характеризується як здатність цілісних динамічних систем цілеспрямовано перетворювати свої компоненти відповідно до змін зовнішніх і внутрішніх умов їх функціонування. Ці перетворення відбуваються завдяки опрацюванню інформації, що циркулює за принципом прямого й зворотного зв'язку між керованою й керуючою системами та зовнішнім середовищем.

Аналіз теоретико-методологічних основ теорії соціального управління, загальних характеристик соціальних систем дозволяє конкретизувати сутність поняття «колегіум» — це відкрита соціально-педагогічна система, основними компонентами якої виступають учні, керівники та учасники НВП (педагогічні працівники, психологи, соціальні педагоги, бібліотекарі, інші спеціалісти закладу; батьки або особи, що їх замінюють), їх взаємозв'язки, взаємодії та взаємозалежності, завдяки яким досягаються соціально-значущі та особистісні цілі, реалізуються ідеї, концепції, новації, технології, приймаються обґрунтовані одноосібні управлінські рішення суб'єктів управління та колегіальні рішення державно-громадського характеру членів педагогічного колективу та суб'єктів НВП.

Колегіуму притаманні такі властивості соціальних систем, як-от: процес *відтворення, нерозривна єдність об'єктивного та суб'єктивного, складна внутрішня структура*, ймовірність, самоорганізація, самокерованість, рефлексія, ціннісна орієнтація, цілеспрямованість, різноманітність зв'язків і динамічність взаємин суб'єктів не тільки між собою, а й із суспільними макросистемами. Колегіум є педагогічною системою, оскільки має всі її ознаки, і в той же час є унікальною системою з погляду специфічних умов конкретної педагогічної дійсності.

Підсумовуючи викладене вище, зауважимо, що загальна та педагогічна системологія дозволяє створити науково обґрунтований проект інноваційного розвитку ЗНЗ будь-якого типу, і колегіуму зокрема, на основі виявлення і презентації її специфічних особливостей та врахування регіональних умов функціонування.

Виявлені характерні ознаки колегіуму як відкритої соціально-педагогічної системи дозволяють здійснити проектування та вибудувати його інноваційний розвиток на основі об'єктивних законів загальної та педагогічної системології.

3. 2. Концептуальні основи інноваційного розвитку Володимирецького районного колегіуму

Концепцію розвитку Володимирецького районного колегіуму в даному дослідженні тлумачимо як ядро концептуальних ідей, місію, бачення, стратегію розвитку, напрями діяльності. Концепція необхідна для реалізації стратегічної мети розвитку кожним членом його колективу, а також для забезпечення виконання соціального замовлення суспільства щодо створення колегіуму в сучасних умовах.

Ми свідомі того, що концепція, яка має кілька різноаспектних тлумачень, виконує різні функції: чітко виокремлює основні ідеї функціону-

вання і розвитку колегіуму; визначає призначення загальноосвітнього навчального закладу, рівень та характер виконання соціального замовлення на якісну освіту, навчання та виховання; окреслює шляхи реалізації поставлених завдань та засоби забезпечення ефективної діяльності колегіуму; висвітлює філософські, навчально-виховні, психологічні аспекти діяльності та структуру управління колегіумом.

Зміст концепції обумовлений такими факторами: реалізацією освітніх ідей, вихованням, розвитком та навчанням розвиненої та полікультурної особистості, яка здатна до повноцінного життя у багатомовній спільноті інформаційного суспільства, що володіє ключовими компетенціями та творчо розв'язує життєві проблеми й завдання.

3.2.1. Концепція соціокультурного розвитку Володимирецького районного колегіуму

I. Загальні положення

На зламі століть закономірними є запитання: яку роль відіграє школа у суспільному прогресі? У чому полягає її роль? У плеканні образу Людини? Яким чином вона сприяє самореалізації сутнісних сил дитини? Як виховати людину-стратега і проектувальника свого життя, суб'єкта життєтворчості? Як освіта може допомогти у забезпечення реалізації прав людини, оволодінні підростаючим поколінням демократичними цінностями і нормами в глобалізаційному вимірі? Ці та інші життєво важливі проблеми є предметом роздумів педагогів, учнів, громадськості, політиків нашої України.

Йдеться про створення нової школи XXI століття, яка б:

- плекала творчу особистість з урахуванням культурного і національного розмаїття;
- створила умови для повноцінного фізичного, інтелектуального, духовного розвитку дитини, вивчення іноземних мов як інструменту комунікації та взаємодії, полікультурного розвитку, вироблення вмінь спілкуватися і співпрацювати з людьми різних національностей;
- формувала моделі поведінки особистості, яка зможе повноцінно жити у багатомовній спільноті, толерантно ставитися до представників інших країн, європейську свідомість;
- сприяла формуванню навичок міжкультурної комунікації та відкритості, поваги до культур інших народів;
- дбала про піднесення культури і духовності з орієнтацією на всю різноманітність кращих вітчизняних і світових зразків.

Це спонукає до подолання усталених стереотипів, застарілих цінностей і традиційних підходів, пошуку нових ідей, створення інтелектуальної основи школи XXI століття – школи самореалізації особистості, школи життєтворчості, полікультурного та розвивального виховання, в якій утверджується проектні, особистісно зорієнтовані технології, розвивальна педагогіка.

Розвивальна, гуманістично спрямована педагогіка націлена на випереджувальне, цілісне, фундаментальне розв'язання основних

суперечностей, що виникатимуть у становленні нової школи, в якій дитина є головним пріоритетом і цінністю суспільства, суб'єктом культури і життєдіяльності.

Особистісно зорієнтовані технології та розвивальна педагогіка, здобутки і теоретичні положення фундаментальних наук уможливають:

- переведення існуючих соціально-педагогічних і освітніх систем у якісно новий стан щодо модернізації змісту навчання і виховання, наповнюючи їхній зміст ідеями про здоровий спосіб життя як найвищу цінність, доброчинностями, технологіями реалізації життєтворчості, здоров'язберігаючими технологіями;

- якісно новий рівень організації ефективного управління колегіумом;

- всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, здатної до свідомого вибору, яка сповідує і примножує цінності національної і світової культур, особистісний розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей.

Реалізація основних концептуальних положень сприятиме входженню учнів в контекст сучасної культури, становленню особистості як суб'єкта і стратега власного життя, гідного людини. Особистість повинна вміти самостійно будувати своє життя, визнаючи його стратегію відповідно до своїх уявлень про щастя, добро, любов. Нова школа – це та школа культури життєвого самовизначення творчої самореалізації особистості.

Навчитися жити – значить виробити власну позицію у житті, сформувавши свій світогляд, ставлення до себе, інших, діяти відповідно до поставлених перед собою мети та завдань. Таким чином, зазначене вище, а також сучасні тенденції розвитку системи освіти України, серед яких першочерговими є забезпечення рівного доступу до якісної освіти, задоволення освітніх потреб та інтересів замовників освіти – учнів, їхніх батьків і громади – з урахуванням полікультурного освітньо-інформаційного середовища, загальнолюдських цінностей і субкультур актуалізує необхідність розробки концепції розвитку Володимирецького районного колегіуму та її втілення.

II. Законодавчо-правові основи розвитку колегіуму

Ще стародавні мислителі стверджували, що вони за допомогою освіти і виховання не тільки передають досвід і знання, набуті попередніми поколіннями, а й здійснюють цілеспрямоване перетворення, самовдосконалення людства. Зрозуміло, що здійснювати таку функцію освіта може лише за умови свого постійного вдосконалення. Без цього вона ніяк не зможе відповідати запитам нашого швидкоплинного і невгамовного часу.

За роки незалежності України визначились основні засади реформування системи освіти, згідно з якими передбачено: створення національної системи освіти, збереження досягнень минулого і водночас приведення її до відповідності з нинішніми соціально-економічними вимогами, з

потребами державного будівництва в перехідний період до ринкової економіки, зміцнення і розвиток демократизації суспільства, забезпечення виходження освіти України у міжнародний освітній простір.

Сучасна освіта повинна мати випереджувальний характер, бути гнучкою, відкритою системою, забезпечувати можливості для духовного, інтелектуального, фізичного, соціального, морального розвитку всіх громадян України, її перетворювальна роль поступово має сформувати суспільство, яке постійно навчається.

Законодавчо-правовими засадами в суспільстві для перетворення системи освіти і зокрема діяльності колегіуму є: Конституція України, закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Конвенція про права дитини; Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття»; положення «Про загальноосвітній навчальний заклад», «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності», «Про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад». Змістовно концепція узгоджується з Концепцією загальної середньої освіти, Концепцією становлення мережі середніх закладів освіти для розвитку творчої обдарованості, Концепцією навчання іноземних мов у середній загальноосвітній 12-річній школі, Концепцією навчання другої іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах, Концепцією виховання дітей та молоді в національній системі освіти, Концептуальними положеннями гуманітарної освіти на Україні.

Зростаючий запит, продиктований потребами виходу на результативність, яка відповідала б ситуативно обумовленим очікуванням, – вступити до ВНЗ, отримати престижну роботу, влаштувати бажаний спосіб життя, полягає у створенні альтернативних форм навчання і виховання. А це можливо за умов гуманізації, гуманітаризації, відкритості освіти.

Гуманітаризація освіти – це спосіб розвитку особистості через опанування системою гуманітарних, природничих і технічних знань, які є базисом цілісної картини світу відображення реальності, усвідомлення кожним учнем сенсу свого існування, своєї належності до певного народу, усвідомлення цінності і величі духовності та духовної культури.

Гуманізація освіти «...відображає спрямованість розвитку освіти на гуманні стосунки в суспільстві як загальнолюдську цінність» [4, с. 136]. Це процес одуховненості, олюднення всіх умов життя і праці, моральної перебудови людини, внутрішньої переорієнтації системи духовних цінностей, формування почуття відповідальності і причетності до минулого, теперішнього і майбутнього. Він базується на духовному потенціалі особистості, її загальнокультурному розвитку, ерудиції та широті пізнання, вміння самостійно мислити і аналізувати явища оточуючої дійсності. Відкритість передбачає запровадження нетрадиційних форм організації НВП у колегіумі, IP, ІПС, мережі Інтернет та до вільного доступу до IP і мегаджерел інформації, результатів діяльності суб'єктів НВП. І якщо сьогодні не дати молодій людині міцну світоглядну опору, не виплекати в ній людяність і гуманізм, то можна програти боротьбу за майбутнє України.

Нова школа нової України

Класична педагогіка, що орієнтується на норми і вимоги, розпорядження та інструкції як і традиційне виховання, вичерпала себе і не може повною мірою вирішити сучасні проблеми кризисної системи освіти.

Гуманітарна наука, яка знаходилася протягом десятиліть під тотальним ідеологічним контролем, не могла вирішити завдання створення науково-теоретичних засад практичної педагогіки для формування і розвитку особистості, адекватної сучасній цивілізації – інформаційній. Разом з тим школи інноваційного типу самостійно розробляють та запроваджують інноваційні підходи, форми, методи і новітні технології у різних видах діяльності.

Нова школа незалежної України, одним із типів якої є колегіум, повинна вчити своїх вихованців мислити, аналізувати, робити висновки. Проблема навчання і розумового розвитку учнів вже багато десятиліть стоїть у центрі педагогічної науки і практики. У школах країни нагромаджений величезний науковий потенціал. Розроблені парадигми різних типів інтелекту і систем його розвитку: формувальні, активізуючі, проблемні, особистісні та інші. Проте, з низки причин, нині проблема залишається невирішеною. Ще на початку ХХ століття була висунута теза, що головне завдання, визначальна ознака нової школи – не навчання, а виховання дітей через всебічний гармонійний розвиток усіх їхніх нахилів, здібностей, обдарувань.

Місією нової школи є формування освічених, компетентних, фізично здорових, внутрішньо незалежних і сильних людей, гарних працівників, здатних мужньо переносити всі незгоди життя, бути конкурентноздатними та мати духовну свободу. Метою шкіл інноваційного типу й освіти в цілому – є формування стресостійкого покоління здорових і творчих людей, які мають практичний досвід творення, творчий розум, вільний від стереотипів, самостійність у прийнятті рішень, адаптивність до умов і різних видів середовищ.

Місією нової школи України сьогодні виконують гімназії, ліцеї, колегіуми, коледжі, школи-комплекси, авторські школи, які перетворилися у справжні науково-дослідні центри апробації нового змісту освіти, інноваційних педагогічних, інформаційних, освітніх технологій, глибокого осмислення інноваційних процесів, стимулювання ініціативи учня, розвитку його можливостей, створення умов для розвивального виховання і саморозвитку особистості.

Створити відповідні умови для творчої самореалізації дитини – головна мета нової школи. Для розв'язання цього завдання школа повинна будуватись як установа з демократичними принципами управління спільно з громадою, без тиску і приниження суб'єктів НВП і управління, з чітко означеними правами та їхніми обов'язками. І тільки у співпраці і взаєморозумінні можливий прогрес у розкритті всіх творчих можливостей дитини – майбутнього вільного громадянина відкритого демократичного суспільства.

Виховання громадянина України

Сучасна школа вимагає докорінного переосмислення існуючої парадигми виховання, оновлення змісту, форм і методів духовного становлення особистості на основі гуманізації життєдіяльності учня, створення сприятливих умов для творчої самореалізації його сутнісних сил у різних видах творчої діяльності. Нині особливої актуальності набувають питання формування творчої особистості, виховання молодого людини як громадянина України шляхом оволодіння нею гуманістичними цінностями, нормами демократичної культури.

Школа інноваційного типу покликана всіляко сприяти відродженню й утвердженню духовної культури, формувати фізично здорове, духовно багате покоління, яке шанує свою громадську, національну і особисту гідність, виявляє працелюбність і здатність до самонавчання і самовдосконалення.

Становлення виховних систем у школах нового типу відбувається у протиборстві консервативного і прогресивного, куди переноситься негативний досвід ігнорування виховної роботи. Тому надзвичайно важливо необхідно переосмислити зміст, форми, методи, засоби виховання у контексті розвитку творчої особистості та її самореалізації; забезпечити їх гнучкість, динамізм, оперативність; максимально врахувати потреби та інтереси здібних та обдарованих дітей.

Серцевиною виховного процесу є особистість – її здібності, потреби, інтереси, соціальний досвід, самосвідомість. Цю систему соціально значущих рис і характеристик, які визначають індивіда, потрібно знати, враховувати, проектувати, розвивати через процеси самоосвіти, самовиховання, саморозвитку задля самореалізації особистості.

Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) визначає мету національного виховання як «...набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньої, естетичної, правової, трудової, екологічної культури».

Пріоритетні напрями реформування виховання реалізуються через такі завдання:

- формування національної свідомості, любові до рідної землі та свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати;
- розвиток соціальної активності та відповідальності особистості через залучення учнів до процесу державотворення, реформування суспільних стосунків, ціннісного ставлення до власного життя, потреби в його проектуванні та реалізації;
- формування і розвиток культури спілкування, духовної культури особистості, загальнолюдських норм гуманістичної моралі (доброта,

взаєморозуміння, милосердя, віра в творчі можливості людини, толерантне ставлення до людей та інші добродієвості);

– усвідомлення взаємозв'язку між ідеями індивідуальної свободи, правами людини, міжособистісним спілкуванням і її громадянською відповідальністю;

– прищеплення шанобливого ставлення до культури, та історії рідного народу, звичаїв, традицій усіх народів, що населяють Україну та Всесвіт;

– забезпечення духовності, єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, повноцінного фізичного розвитку дітей і молоді, охорони і зміцнення їх здоров'я, повноцінної підготовки учнів до життя в умовах ринкових відносин;

– формування та розвиток екологічної культури людини, її бережливого ставлення до природи;

– створення умов для вільного вибору світоглядної позиції, розвитку художньо-естетичної освіченості та вихованості особистості, індивідуальних здібностей і талантів молоді, їх самореалізації.

– утвердження принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності, інших добродієвостей;

– виявлення та розвиток природних задатків, нахилів і здібностей, творчого потенціалу кожної особистості в різноманітних сферах людської діяльності і спілкуванні;

– розвиток внутрішньої свободи, здібностей до адекватної самооцінки і саморегуляції поведінки, почуття власної гідності, самоповаги, готовності і здатності до рефлексії, адекватної «Я-концепції»;

– розвиток громадянської і соціальної відповідальності як важливих рис особистості, які проявляються у піклуванні про культурний і матеріальний добробут країни, особистий добробут, збереження людської цивілізації;

– виховання поваги до Конституції України, державної символіки, норм суспільного життя;

– виховання позитивного ставлення до праці як важливої цінності в житті людини, розвиток потреби в творчій діяльності, соціально значущої цілеспрямованості, заповзятливості, діловитості, чесності і відповідальності в ділових стосунках;

– формування уміння управляти своїм власним життям і забезпечення його цілісності, гармонійності, отримання задоволення від реалізації смисложиттєвих цілей.

У колегіумі, як у навчальному закладі інноваційного типу, утверджується гуманістичний характер освіти, розвивальне виховання, забезпечується пріоритет загальнолюдських цінностей, вільний розвиток особистості, а зміст освіти сприяє взаєморозумінню через впровадження різноманітних світоглядних підходів, допомагає реалізації прав учнів на вільний вибір поглядів і переконань, моделей поведінки.

Колектив колегіуму керується інтересами і потребами дітей, прагне, щоб навчальний заклад став улюбленим місцем, де учні не лише вчать, а й живуть повноцінним духовним життям. Колегіум не «обтесує» й «обламує» дитину, а створює сприятливі умови для розвитку її творчих сил, реалізації її прав на свободу фізичного, духовного, інтелектуального, морального, соціального розвитку і саморозвитку, поважає особистість.

III. Становлення і соціокультурний розвиток колегіуму

Побудова в Україні громадянського суспільства збільшує попит на демократично і національно зорієнтовані особистості, які б гармонійно поєднували в собі найвищий духовний, моральний, фізичний розвиток, самопізнання з пізнанням природи буття людини, Всесвіту, суспільства; були б спроможні розвивати свої творчі здібності, співпрацювати з людьми різних філософських, політичних, релігійних поглядів.

Нова модель освіти в Україні покликана переорієнтувати навчально-виховний процес на формування продуктивно мислячої, духовно здорової, творчої особистості, здатної вирішувати проблеми сьогодення й майбутнього. Але сучасна система виховання і навчання з її пояснювально-ілюстративним характером і предметною класно-урочною організацією не дають можливості дитині осмислити навколишній і внутрішній світ, не стимулюють до саморозвитку, самореалізації, до повного розкриття творчого потенціалу.

Суттєві зрушення у світогляді з його уявленнями про гуманістичний тип особистості, демократизація суспільного життя в Україні та реформування освіти за умов формування ринкової економіки і вимог суспільства до формування самодостатньої особистості, спроможної реалізувати себе в життєвих ситуаціях багатомовної спільноти, поступове інтегрування країни до Європейського Союзу стали підґрунтям для створення на базі Володимирецької ЗОШ № 2 Володимирецького районного колегіуму.

Володимирецький районний колегіум – середній заклад освіти, що забезпечує здобуття освіти понад державний освітній мінімум і гуманітарну, суспільно-гуманітарну, природничу, художньо-естетичну підготовку талановитої учнівської молоді. Колегіум будує свою діяльність на основі національних, ментальних коренів світосприйняття Всесвіту, філософських положень екзистенціалізму, системології, філософії інформаційної цивілізації, моделі культурних цінностей (Ronen and Shenkar, 1985), теорії «очікуваної» цінності, теорії прийняття рішень, теорії поля Лівіна; концептуальних положень та наукових підходів, які лежать в основі проектування та моделювання підсистем колегіуму: діяльнісного, системно-структуралістичного, інформаційного, синергетичного, культурологічного (модель «генетичний код» культури, «культурної взаємодії», «функціональна освітньо-культурна», чотирихелемента схема «культурного існування»), «Концепції загальноосвітньої національної школи», що прийнята як основний документ шкільного будівництва в Україні та інших концепціях у сфері освіти. Педагогічний колектив колегіуму рішуче відмовляється від

стереотипів, що склалися, в сфері освіти, адміністративно-командного методу управління і відкидає спроби уніфікувати навчально-виховний процес і навчально-пізнавальну діяльності як провідні.

Колегіум репрезентуємо як освітню систему інноваційного розвитку та запровадження інноваційних ідей та технологій та розкриємо сутність основних ідей, принципів та засобів розвитку.

Ядро інноваційних ідей включає такі:

Ідея **визнання особистості, освіти, інформації і знань** стратегічними ресурсами та найістотнішими цінностями.

Ідея **взаємозумовленості розвитку соціальної формації** та соціального розвитку суб'єктності учня як креативного творця власного та соціального життя у різних сферах суспільства.

Ідея **міжгалузевої інтеграції наукових здобутків і змісту освіти** в колегіумі.

Ідея **розгляду особистості як суб'єкта власного саморозвитку та життєдіяльності, заохочення кожної дитини до розуміння і розвитку власних нахилів.**

Ідея **розподілу повноважень і відповідальності** суб'єктів навчально-виховного процесу в організаційній структурі для ефективного функціонування та інноваційного розвитку колегіуму.

Ідеї **європейського виміру в освіті**, що репрезентовані в Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи (1989 р.) «Європейський вимір в освіті»:

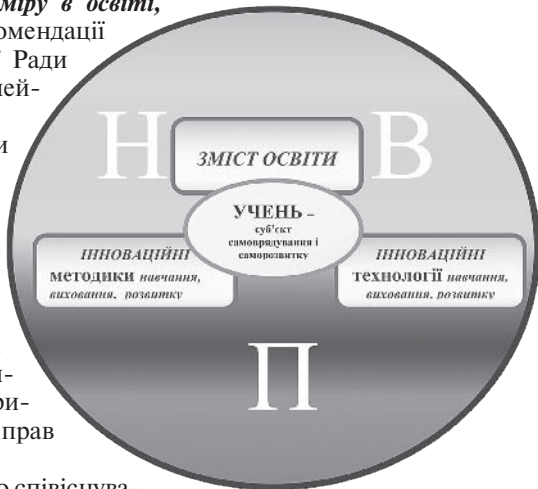
– бажання зрозуміти представників різних країн і культур, перебороти упереджене ставлення до них, визнати їх спільні інтереси, поважаючи національні;

– відкритість різним культурам, повагу до юридичних зобов'язань та юридичних рішень у межах прав людини;

– бажання гармонійно співіснувати і йти на компроміси, що дають змогу примирити інтереси різних сторін;

– захист свободи, плюралістичної демократії, прав людини та справедливості;

– розвиток системи виробництва та економічних обмінів між державами, які є чинниками індивідуального та суспільного благополуччя, політичної стабільності;

- турботу про збереження екологічної рівноваги в Європі та світі;
- бажання зберегти мир в Європі та світі [17, с. 17].

Ідея **врахування факторів впливу зовнішнього оточення** задля вчасного реагування на зміни, що відбуваються у ньому та передбачення майбутнього.

Ідея **нероздільної єдності процесів** освіти, управління, розвитку, інформації та ентропії в колегіумі.

Ідея **розвитку інформаційного середовища колегіуму** на основі використання ІР і ІКТ, теорії побудови інформаційної моделі Всесвіту для всіх процесів у мікро- та макросвітах, інформаційно-комунікаційних відносин, які відтворюють життя особистості та соціуму.

Ідеї **оптимального поєднання змісту релевантної інформації та її обсягу** з адресним отриманням користувачами-суб'єктами управління та НВП для розв'язання професійних і освітніх задач.

Ідеї **психофізіологічної єдності людини, психологічної парадигми саморозвитку індивідууму, керованого розвитку особистості**.

Ідеї **екзистенціалізму** (лат. *existentia*, від *existo* – існую) в управлінні інноваційним розвитком колегіуму та суб'єктів НВП.

В основу інноваційного розвитку колегіуму були покладені такі принципи.

Демократизація – це мета, засіб, гарантія перебудови школи.

Варіативність та відкритість змісту освіти, співробітництво, взаємоповага учнів і вчителів, усунення авторитарного стилю виховання.

Індивідуалізація та диференціація передбачають розвиток кожного учня з урахуванням його інтересів, мотивів, системи цінностей інтелектуальної, емоційно-вольової та сформованих навичок у практичній сфері, особливостей інтелектуального, фізичного, морального і соціально психічного розвитку, стимулювання здібностей кожного учня, планування власної діяльності.

Гуманізація – подолання відчуженості учнів від учителів.

Визнання особистості, як вищої соціальної цінності, з правами на свободу, соціально-педагогічний захист, на самореалізацію у різних сферах діяльності й спілкування.

Психологізація навчального процесу – передбачає вивчення дитини, її внутрішнього світу, визначення того, що особистість розвивається не лише за закладеною в ній біологічною програмою і під впливом навколишнього середовища, а й під дією власних потреб, бажань, досвіду; підготовку дітей у процесі виховання до свідомого управління своїм розвитком.

Модель особистісного саморозвитку і самовизначення в освітній парадигмі є засобом інноваційних змін, яка вимагає розробки комплексного забезпечення кінцевої мети – розвиток здорової і творчої особистості через запровадження інноваційного змісту освіти та інноваційних, оригінальних психолого-педагогічних, управлінських технологій та засобів й інструментів розвитку особистості. Вони розробляться, обґрунтовуються, деякі частково модернізуються та інтенсивно впроваджуються у колегіум. Це і чітка диференціація психолого-дидактичної роботи за віковими

критеріями (початкова ланка, середня ланка, старша ланка), і особистісна детермінація предметно-профільної спеціалізації, і психодіагностичне опосередкування життєтворчої орієнтації вибору професії, і становлення особистості в активному пошуку свого шляху інтеріоризації.

Під призму названих вище парадигм, принципів і факторів розвитку положень у роботі колегіуму концептуально визначалися і практично відпрацьовуються нетрадиційні моделі організації педагогічного процесу, нестандартні форми роботи з учнями, розвитку їх творчої активності, соціально-інтелектуальним і природним розвитком, індивідуальним потенціалом.

Концептуально вся робота колегіуму підпорядкована не тільки адекватному опосередкуванню індивідуально-особистісного розвитку дитини, але й підтримці її в життєвому самовизначенні. Це стає можливим завдяки бережливому ставленню до творчої обдарованості, здоров'я і особистісного потенціалу кожного вихованця.

Крім того, існує на сьогоднішній день ряд факторів подальшого становлення і розвитку колегіуму на основі:

1. Врахування джерел, спадщини, традицій школи № 2 у навчанні, розвитку і вихованні дітей.

2. Використання достатньо високого кадрового потенціалу школи, який володіє необхідним рівнем викладання і ведення дослідно-експериментальної роботи.

3. Визнання досягнень школи № 2, що будуть сприяти залученню учнів до навчання у колегіумі. Оскільки цей статус школа завоювала собі не просто зміною вивіски, а неоднорічною результативною роботою.

4. Досвіду школи в процесі відбору і реалізації змісту сучасної освіти, особливо у викладанні математики, фізики, біології, словесності, розвивального навчання в початковій ланці, естетичному профілі.

5. Досягнень високого рівня якості навчання з навчальних предметів, високих результатів у районних, обласних і республіканських змаганнях, високого рівня вступу до ВНЗ.

6. Формування цікавих традицій і нових справ, які створюють для учнів і вчителів радісну атмосферу творчої співпраці.

7. Переходу школи на самостійне ведення балансу, що дає можливість певної фінансової мобільності в управлінні діяльністю її підсистем.

Ці фактори слугують стартовим майданчиком для формування колегіуму, як інноваційного закладу, і надають можливість цілеспрямовано здійснювати дослідно-експериментальну роботу із запровадження інноваційних ідей та технологій.

IV. Мета, основні завдання та основні функції районного колегіуму

Колектив колегіуму визнає і реалізує демократичну і гуманну систему навчання і виховання, будує свою роботу на принципах природо і культуровідповідності, єдності національного і загальнолюдського, розвивального характеру навчання і виховання, співробітництва, диференціації та

індивідуалізації навчання і виховання, оптимізації навчально-виховного процесу, безперервності та наступності освіти.

Завданнями педагогічного колективу колегіуму є: формування особистості, спрямоване на розкриття природних здібностей, розвиток інтелекту та духовності учнів; досягнення кожним учнем соціально необхідного рівня підготовки понад державний стандарт; задоволення індивідуальних запитів дітей, батьків у диференційованому навчанні, поглибленому оволодінні знаннями, ранній допрофесійній і професійній підготовці завдяки створенню оптимальних умов для самореалізації особистості; супровід життєвого зростання і суб'єктно-вчинкового потенціалу учнів.

Система навчально-виховного процесу колегіуму має інноваційний характер, який підтверджується уміннями педагогічного колективу творчо працювати і досягати не тільки мети функціонування, а й розвитку колегіуму.

Мета діяльності колегіуму

Мета функціонування	Мета розвитку
Плекання здорової, компетентної, освіченої, творчої особистості – громадянина України, носія національних та європейських демократичних цінностей і загальнолюдських надбань, соціально зрілого, культурного, конкурентоспроможного, здатного до власної творчості випускника колегіуму.	Розвиток освіченої й вільної особистості та забезпечення наукового, управлінського, соціально-педагогічного, інформаційного, матеріально-технічного супроводу з виходом на створення моделі інноваційного закладу розвивального навчання.

Основною функцією колегіуму є здійснення цілеспрямованої соціалізації особистості, вступ її в світ природних і людських взаємовідносин, «занурення» в людську матеріальну і духовну культуру шляхом передачі кращих зразків, способів і норм поведінки у всіх сферах життєдіяльності.

Діяльність педагогічного колективу колегіуму, що виконує соціальне та індивідуальне замовлення на високоосвічену культурну особистість, здатну примножувати національне багатство країни та забезпечувати її розвиток в умовах інтеграції до Європейського Союзу і світової спільноти з урахуванням інноваційних освітніх перетворень і технологій цілеспрямована на: генерування та реалізацію концептуальних і суспільно-прогресивних ідей; індивідуальну суспільно-гуманітарну, математичну, художньо-естетичну профілізацію старшокласників; виховання патріотів і громадян країни на засадах гуманізму, педагогіки толерантності; раннє виявлення та всебічну підтримку й розвиток індивідуального пізнавального таланту та культурологічних знань учнів; формування полікультурного освітньо-інформаційного середовища, яке забезпечує якісну освіту учнів.

V. Організація навчального процесу в колегіумі

Ми не відкидаємо класичну систему виховання і освіти, побудову НВП, а використовуємо всі кращі надбання класичного підходу до навчання і виховання: класно-поурочну і кабінетну системи, класичні форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів і авторські класифікації видів уроків (комбінований урок, урок подачі нових знань, уроки закріплення, уроки-лекції, лабораторні і практичні роботи і ін.), але відповідно до вимог сьогодення, колегіум акцентує увагу на розвиткові і не тільки інтелектуальному та комунікативних здібностей, а й на формуванні компетенцій учнів.

Навчальний процес здійснюється на основі навчальних планів Міністерства освіти і науки України, програм, авторських програм курсів, факультативів, гуртків і концептуальних положень, які репрезентуються у цьому посібнику. Цінність предметного змісту освіти в колегіумі полягає насамперед у тому, що він надає учням засоби самореалізації і саморозвитку, в цьому істотне значення і сутність його для учня. Шкільні програми так чи інакше охоплюють величезний масив знань, які накопичені в світі, проте що з них узяти – це особиста справа учня. Зміст існує не для того, щоб завчати для наступного відтворення перед учителем «на оцінку», а для того, щоб бути відібраним або відхиленним [3, с. 152].

Всю, що проходить через всю систему навчально-виховного процесу колегіуму, є розвиток життєтворчої цивілізованої компетентної людини на фундаменті національного виховання і розвитку кращих рис менталітету, українського національного характеру.

Реалізація особистісно зорієнтованої моделі навчання в колегіумі передбачає створення ситуацій вибору суб'єктами НВП, управління та самоврядування.

Під час навчально-виховного процесу у колегіумі широко використовуються варіативні форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, зокрема, різноманітні заняття, індивідуальні консультації для учнів, вчителів, батьків, факультативи і спецкурси з психології, педагогіки, основ економіки, риторики, філософії тощо. У старших класах робиться акцент на лекційно-семінарську систему навчання, вивчення та врахування психолого-педагогічних основ розвитку особистості, реалізується нетрадиційна тренінгова система розвитку.

На різних етапах навчання пріоритетними завданнями є:

- оволодіння знаннями, вміннями і навичками у відповідності до вікового розвитку індивідуальних і творчих здібностей учнів;
- забезпечення оптимальної єдності базової і профільної освіти;
- удосконалення шкільного компоненту навчальних планів і програм;
- реалізація диференційованого, особистісного та діяльнісного підходів до роботи з учнями та до вибору профілю навчання на діагностичній основі;
- переорієнтація роботи колегіуму на розкриття творчого потенціалу кожного учня;

– забезпечення творчої атмосфери в колективі колегіуму шляхом введення різнобічних курсів за вибором, гуртків, секцій та гуманізації суб'єкт-суб'єктних відносин;

– реалізація комплексного підходу до формування особистості, процесів розвитку, навчання і виховання учнів як тріади психолого-педагогічної єдності в онтогенезі;

– розвиток розумових здібностей, аналітичного і логічного мислення;

– формування структури інтелекту, що насамперед спрямований на розвиток когнітивних здібностей завдяки використанню аналітичних методів, зокрема, дедуктивного методу викладення навчального матеріалу на доступному рівні;

– скорочення навчального навантаження не на заваду знанням;

– проведення лонгітюдної (от англ. longitude – тривалий час) психодіагностики, вивчення психологічних особливостей особистості як необхідної передумови індивідуалізації навчання і розвитку;

– впровадження індивідуально-групової форми занять;

– формування і розвиток різних видів компетенцій, системи предметних знань, наукового світогляду, емпіричного мислення особистості.

При цьому навчально-виховний процес у колегіумі передбачає утвердження принципів:

– вільного розвитку особистості, самовиховання і саморегуляції в освітньо-інформаційному середовищі;

– загальної економії життєво-часового простору людини;

– формування особистості на засадах урахування у кожній людині загального, особливого і одиночного (неповторного);

– надання права вільного вибору факультативних предметів у старших класах школи;

– «все навколо дитини» через єдність шкільного, позашкільного і сімейного виховання, систематичну консультативно-просвітницьку роботу з батьками щодо розвитку, навчання і виховання дітей;

– виховання моральності, культури на основі загальнолюдських цінностей;

– реалізації комплексного підходу до формування особистості з урахуванням психофізіологічних особливостей розвитку в онтогенезі, процесів навчання і виховання учнів як тріади психолого-педагогічної єдності.

Ступені школи	Завдання школи
Початкова школа (1-4 класи)	Забезпечення різнорівневого навчання з елементами внутрішньої та зовнішньої диференціації та з елементами розвивального навчання.
Основна школа (10-11 класи)	Забезпечення підготовки школярів до усвідомленого самовизначення, цілеспрямованого саморозвитку з урахуванням індивідуальних і психічних особливостей, стану здоров'я.
Школа 3-го ступеня (10-11 класи)	Здійснення переходу на особистісно зорієнтовану модель розвивального навчання і виховання з наступним створенням профільних класів.

У навчально-виховному комплексі колегіуму під час розробки та впровадження системи розвивального навчання, особистісно орієнтованих наукових підходів у освіті, використовуються досягнення в області філософії, психології, соціології, досвід практичної вітчизняної і зарубіжної практики шкіл.

Програма розвитку здорової і творчої особистості включає авторські, що не мають аналогів у педагогічній практиці, моделі розвитку загальної обдарованості, комплекс методик психодіагностики і психокорекції процесу мислення. Закладені в програмі педагогічні положення і принципи реалізуються через комплексну систему достатніх і практично доступних методів інтелектуального і духовного розвитку особистості.

Технологія роботи побудована з урахуванням найважливіших факторів, які впливають на розв'язання даної проблеми і на основі науково-теоретичного, соціально-економічного, культурно-історичного, психологічного, організаційно-практичного супроводу діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу та управління.

Концепція колегіуму реалізується на основі системно-диференційованого підходу до розвитку інтелекту й особистості, теорії розвитку і технологій навчання. При такому підході навчання і розвиток розумових здібностей виступають як єдині процеси в педагогічній системі. При цьому розвиток власне здібностей досягається через участь у різних видах діяльності завдяки застосуванню різних ефективних методів і засобів.

За системно-диференційованого підходу виокремлено дві підсистеми в межах складної системи: дидактичну систему формування кристалічного інтелекту (навчання і розвиток) і психологічну систему розвитку соціального інтелекту (самопізнання, самоуправління, самовираження) через творчість.

Навчання ведеться на основі класичної дидактики, програмування і алгоритмізації навчального процесу в руслі логіки розвитку знань. Система навчання звільняється від «збагачувальних» проблемних елементів, що ускладнюють надбання знань. При цьому скорочується навчальне навантаження на учнів, знижується нервово-психічна напруга, що сприяє збереженню здоров'я дітей і підлітків.

Програма колегіуму передбачає реалізацію неперервної освіти за схемою: «колегіум – вуз». При цьому:

- на першому етапі (1-7 класи) передбачається формування і розвиток кристалічного і соціального інтелекту особистості за програмою «Пізнай себе»;
- на другому етапі (8-9 класи) розвиток соціального інтелекту, формування особистісних якостей, професійна орієнтація (програма «Елітарна освіта і самоактуалізація особистості»);
- на третьому етапі (10-11 класи) допрофесійна підготовка спеціалістів нового типу на основі реалізації особистісного і інтелектуального потенціалу спеціально підготовленого в колегіумі студентського корпусу (програма «Абітурієнт»).

VI. Організація розвивального виховного процесу у колегіумі

Гуманістичний характер освіти детермінує реалізацію виховних завдань на кожному навчальному занятті, створення розвивального виховного середовища в колегіумі, побудову системи позакласної роботи, спрямованої на духовний розвиток особистості кожного учня. Виховання розглядаємо як засіб процесу розвитку особистості.

Основними підходами в організації виховного процесу є: системно-діяльнісний, інформаційний та особистісно зорієнтований. Важливим результатом виховної роботи є максимальне зниження негативного впливу соціуму на особистість учня.

Система виховної роботи у колегіумі базується на низці принципів.

- *Принцип творчої діяльності, самодіяльності й самостійності.* Колегіум розкріпає творчі сили кожної дитини, максимально розвиває її самостійність у пошуку істини шляхом залучення до різних видів творчої діяльності, до вирішення завдань в естетично збагаченому середовищі. Узгоджена з віком творча діяльність сприятиме підвищенню мотивації до праці, розвитку інтелекту, максимальному розкриттю здібностей. Колегіум допомагає формувати в учнів здатність до конструювання, до відкриття нового. Розвиток духовних сил означає розвиток конструктивних здібностей, вільний вияв свого «Я». З вербальної (словесної) школи перетворюється на школу дій, школу самореалізації особистості.

- *Принцип демократизації процесу виховання.* Це передусім співробітництво вихователів і вихованців у вирішенні завдань життєдіяльності колективу, усунення авторитарного стилю виховання, утвердження таких форм, які сприяють формуванню демократичної культури особистості.

- *Принцип гуманізації взаємин учителів і учнів.* Сприйняття особистості вихованця як вищої соціальної цінності, визнання її права на свободу, соціальний захист, розвиток здібностей і виявлення індивідуальності, самореалізацію фізичних, психічних, соціальних і духовних потенцій, створення соціального фільтра до руйнівних впливів негативних факторів навколишнього середовища. Назріла необхідність у розробці педагогіки партнерства, виховання нового кодексу поведінки. Принцип школи: виховання свободою і для свободи.

- *Принцип, психологізації виховного процесу.* Центром навчально-виховного процесу має стати дитина з її складним світом думок, почуттів, її «Я»-концепцією, а метою – формування такої позиції, яка, проявляючись у соціальній активності й гуманістичній спрямованості, детермінує її самоактуалізацію, самореалізацію можливостей.

- *Принцип індивідуалізації та диференціації виховної діяльності.* Урахування рівнів фізичного, психологічного, соціального і духовного розвитку учнів, їх соціальної активності та побудова на цій основі групової та індивідуальної програми розвитку, стимулювання пізнавальної, комунікативної, орієнтовно-цілісної активності дітей, їх саморозвитку. Педагогічний колектив стимулює мотивацію майбутнього у колегіумців, допомагає їм у систематичному плануванні власної діяльності.

• *Принцип врахування інтересів і потреб дитини.* Сучасні психолого-педагогічні методи дають змогу максимально вивчити запити, інтереси учнів і на підставі цього коригувати виховний процес.

У практичній діяльності школа керується принципами, сформованими в Законі України «Про освіту» – це рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, гуманізм, демократизм, пріоритет загальнолюдських цінностей над політичними і класовими інтересами, органічний зв'язок з національною історією, культурою, традиціями, незалежність освіти від політичних партій, інших громадських і релігійних організацій, науковий характер освіти, поєднання державного управління і громадського самоврядування. Крім того, в основу системи виховної роботи покладено виховання почуттів громадянства, патріотизму, толерантності, здатності до співробітництва в полікультурному освітньо-інформаційному середовищі.

Керуючись даними принципами, у колегіумі організовано учнівське самоврядування. Більше 200 учнів беруть участь у роботі органів самоврядування, інші виконують тимчасові доручення. Керівництво структурою самоврядування зосереджено в учнівському комітеті, який обирається на учнівській конференції відкритим голосуванням.

Враховуючи традиції, особливості, потреби школи, інтереси і запити учнів, учком складає конкретний план виховних заходів на навчальний рік, у який протягом року вносяться зміни, визначаються перспективні напрями роботи учнівського колективу, заслуховуються звіти служб колегіуму. Структура самоврядування колегіуму передбачає роботу комісії учкому (навчальної, розпорядницької, комісії дисципліни і порядку). За кожною комісією рішенням педради закріплені учитель-консультант. З метою повсякденного практичного керівництва самоврядуванням кожного тижня проводиться оперативні наради з різних напрямів діяльності.

Справжнім центром виховної роботи є шкільний етнографічний музей «Українська світлиця». У колегіуму діє Мала академія народних мистецтв, ремесел, яка складається з 6 відділень (фольклорно-етнографічне, історико-краєзнавче, літературно-краєзнавче, народних інструментів, української естрадної пісні і сучасного танцю); низка гуртків, спортивних секцій (волейбол, баскетбол, гімнастика), духовий оркестр, ВІА, танцювальні колективи 6-х, 7-х, 8-х та 11-х класів, хорові колективи учнів молодшого та старшого шкільного віку.

VII. Творчий кадровий потенціал колегіуму

Структурно колегіум працює у складі 9 кафедр: початкової ланки; історії і права; географії, хімії та біології; фізики і математики; української мови та літератури, зарубіжної літератури; іноземних мов; естетичного виховання; технічної та обслуговуючої праці.

За відносно короткий час у колегіумі склався професійно компетентний педагогічний колектив, у якому працюють: заслужений учитель України, 22 вчителів вищої категорії, 9 учителів зі званням «вчитель-

методист», 12 учителів – «відмінники освіти», 26 – учителі I категорії, 8 – II категорії.

Педагогічний колектив колегіуму сформував власний досвід роботи і охоче ним ділиться з педагогами району, області.

З моменту створення колегіуму викладачі кафедр почали працювати над навчальними програмами з різних предметів; публікують статті та методичні розробки у спеціалізованих журналах та газетах на теми виховання і навчання.

На підтримку основних програм і напрямків діяльності колегіуму працюють секції МАН (Малої академії наук) і творчі об'єднання учнівської молоді, які забезпечують поглиблення і розширення інтелектуального і духовного розвитку особистості, підготовку її до активної діяльності в пошуковій області науки чи практичної сфери, сприяють самовизначенню випускників у майбутніх професіях.

Внаслідок цієї роботи вихованці колегіуму є учасниками і призерами багатьох конкурсів: Всеукраїнського конкурсу серед дітей сільських шкіл «Село моє, для мене ти єдине!», Всеукраїнського конкурсу «Природа і ми», Міжнародного конкурсу «Кенгуру», Всеукраїнського конкурсу «Молодь на зламі тисячоліть», а також учасниками і призерами олімпіад усіх рівнів з багатьох дисциплін.

У колегіумі створюється база даних – «Вихованці колегіуму» – на основі пакету психодіагностичних методик і карт особистого росту, розроблених психологами, оформляються портрети – профілі класних колективів, куди входять результати діагностування якостей, рис і індивідуальних особливостей особистості. У колегіумі створена і функціонує «Школа молодого вчителя».

3.2.2. Державна та галузева підтримка реалізації Концепції соціокультурного розвитку районного колегіуму

Колегіум перший в районі перейшов на новий господарський механізм, що дає змогу ефективніше здійснювати фінансово-господарську діяльність, використовувати й заробляти кошти. Було створено підсобне господарство, кошти від функціонування якого йдуть на виплату стипендій за наслідками рейтингової системи, премій працівникам закладу, придбано транспорт.

Директор колегіуму має повну самостійність у доборі і розстановці кадрів, включаючи кандидатури заступників з навчально-виховної роботи, у визначенні їх функціональних обов'язків, виходячи з потреб колегіуму і фонду заробітної плати, вирішує через Раду колегіуму питання їх заміни. Директор має право встановлювати доплату педагогам за науково-методичні розробки, педагогічну майстерність, кваліфікацію, об'єми виконуваних робіт, досягнення високих показників у роботі, особистого або за наданням Ради колегіуму, профкому, членів адміністрації в межах заробітної плати.

Педагоги колегіуму призначаються на основі конкурсного відбору за контрактом терміном на 1 рік. Колегіум має власний рахунок у банку і

здійснює фінансові операції самостійно, може одержувати прибутки і може займатися господарською діяльністю, як і кожна організація. За рішенням Ради колегіуму можуть встановлюватися доплати (за рахунок батьків) за додаткові факультативи і курсові заняття, роботу гуртків і секцій.

3. 3. Шляхи реалізації концепції соціокультурного розвитку Володимирецького районного колегіуму

Представлені вище концептуальні ідеї інтегровані та реалізовані через систему орієнтованих методик, психолого-педагогічних моделей, цільові творчі програми. Останні структуровані й утворюють систему, що дозволяє реалізувати новий нетрадиційний підхід до формування творчої особистості з урахуванням індивідуально-психічних особливостей.

3.3.1. Цільова програма розвитку здорової і творчої особистості

Цільова програма розвитку здорової і творчої особистості базується на таких принципах навчання:

1. *Розвивальний*: від загального до конкретного, і від конкретного до загального, як в самій побудові програми, так і в кожному окремому навчальному предметі, так і під час здійснення будь-яких видів діяльності.

2. *Прогресивний*: формування особистості дитини здійснювати на основі розвитку її сильних сторін і творчих здібностей.

3. *Перспективно-діагностувальний*: соціальна орієнтація особистості і здійснення корекційно-розвивальної психодіагностики.

4. *Творчий*: розвиток загальної культури дітей, виховання творчої особистості з неординарним креативним мисленням.

Мета програми розвитку здорової і творчої особистості:

- розкриття потенційних, інтелектуальних і комунікативних можливостей особистості;
- охорона і зміцнення здорового, фізичного та психічного здоров'я дитини і дорослого в умовах колегіуму;
- навчання мистецтву спілкування;
- відкриття нового погляду на Всесвіт;
- гармонізація суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин дорослий – дитина;
- допомога дитині у її розвитку і становленні соціальної та громадянської зрілості.

Цілісна система навчання в колегіумі спрямована на пошук і розвиток обдарованих дітей і на професійне самовизначення випускника.

Модель розвитку творчої і здорової особистості базується на трьох складових розвитку особистості – самопізнання, самоуправління, само-реалізація – і включає чотири блоки напрямів роботи, де особистість як і інформація є основним субстратом:

- особистість як «Людина Культури»;
- пізнання;
- спілкування;
- здоров'я.

Центр науково-методичного і психологічного забезпечення колегіуму в складі науково-методичної ради, психологів і науковців розробив окремі програми для всіх ланок колегіуму.

Основні принципи реалізації програми.

Під час розробки програми враховано:

- сучасний рівень розвитку продуктивних сил, високі темпи науково-технічного прогресу вимагають безперервного підвищення інтелектуальних можливостей людини;
- лавиноподібний потік інформації на заваді розв'язання проблеми розвитку інтелекту за рахунок лише емпіричного накопичення знань і збільшення часу на їх засвоєння;
- можливості інформаційних технологій, що дозволяють звільнити людський мозок від накопичення і збереження інформації, краще це можна зробити сучасні і майбутні покоління ЕОМ;
- особливості формування інтелектуально-емоційної сфери, через підвищення рівня соціального і кристалічного інтелекту шляхом розвитку розумових здібностей, теоретичного творчого мислення і досягнення мистецтва комунікації;
- формування у учнів високого рівня розвитку емоційно-вольової та мотиваційної сфери, розумової активності, працездатності, творчого мислення як основи для ефективного навчання і виховання;
- безперервний процес розвитку інтелекту і пізнавальних здібностей учнів як фактор зменшення психічного навантаження, що забезпечує почуття свободи і розкутості особистості, збереження її здоров'я;
- «зони найближчого розвитку» учнів, які забезпечує легке сприйняття навчальних предметів у процесі засвоєння знань на високому і творчому рівнях.

Програма розвитку творчої і здорової особистості враховує психофізіологічну єдність людини, психологічну парадигму саморозвитку індивідуума, «Я»-концепцію та включає такі складові.

1. Комплексну діагностику індивідуального розвивального середовища.
2. Інноваційні інтелектуальні технології.
3. Психологічну систему розвитку інтелекту.
4. Тренінгову систему розвитку інтелектуальних і комунікативних можливостей особистості з застосуванням методу психосинтезу, засобів ІКТ.

3.3.2. Цільова творча програма «Відкриття і пошук себе»

Програма «Відкриття і пошук себе», є першим етапом інтенсивного інтелектуального розвитку дітей та підлітків молодшого та середнього шкільного віку і основою системи безперервної освіти.

Програма містить:

1. Обов'язкову загальнодержавну систему навчання з включенням індивідуально-групової форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів.
2. Додаткову факультативну програму щодо формування науково-теоретичного мислення, творчих здібностей, особистісних якостей з урахуванням індивідуально-психічних особливостей і здібностей дітей та підлітків.

3. Моніторинг досягнень учнів у різних видах діяльності, підвищення рівнів розвитку розумових здібностей.

4. Розвиток емоційно-вольової сфери, підвищення рівня соціальної орієнтації та адаптації особистості, до творчого освітньо-інформаційного середовища колегіуму.

Основні завдання початкової ланки колегіуму (1-4 кл.):

– формування позитивної мотивації до навчання, системи знань, умінь і навичок, необхідних для наступного етапу навчання, комунікативних навичок у різних видах діяльності;

– розвиток загальних здібностей дітей та їх діагностування;

– психологічна адаптація молодших школярів до навчального процесу II ступеня – середньої ланки.

Програма «Відкриття і пошук себе» на цьому етапі містить:

– цілеспрямовану індивідуальну та групову психодіагностику особистості;

– індивідуальне та групове психологічне консультування суб'єктів НВП;

– пропедевтичне вивчення англійської мови та інформатики;

– рольові ігри у НВП і різних видах діяльності;

– театральне мистецтво;

– ритміку, хореографію;

– шахове мистецтво.

Основними завданнями середньої ланки (5-9 кл.) є:

– формування системи знань з основ наук, комунікативних і рефлексивних навичок, загальних і спеціальних умінь і навичок;

– розвиток мотиваційної сфери через активізацію навчально-пізнавальної діяльності, загальних і спеціальних здібностей, їх діагностику та моніторинг.

У середній ланці (5-9 кл.) програма «Пізнай себе» включає:

– поглиблене вивчення англійської мови з 8 класу;

– вивчення другої іноземної мови (німецької) з 5 класу;

– вивчення спецкурсу «Українознавство» з 8 класу;

– тренінги самоуправління;

– фізкультурно-оздоровчий комплекс;

– театральне мистецтво;

– ритміку (хореографію).

3.3.3. Цільова творча програма «Елітарна освіта»

Програма «Елітарна освіта» передбачає:

– забезпечення результатів навчальних досягнень і досягнень у різних видах діяльності на основі психодіагностики інтелекту та рейтингової системи;

– поглиблене вивчення української та англійської мов, математики, біології та історії;

– введення факультативних знань з хімії, біології, історії, географії, фізики та ряду спецкурсів і курсів за вибором («Психологія», «Основи педагогіки», «Основи економіки», «Риторика»).

Основним завданням старшої ланки школи є:

- опанування основами фундаментальних теоретичних наук;
- розвиток спеціальних і практичних здібностей учнів;
- оволодіння спеціальними прийомами мислення;
- формування цілісної картини світу;
- оволодіння навичками науково-дослідницької роботи;
- психолого-педагогічне діагностування інтелектуальної, творчої діяльності.

Учні 8-9 класів мають можливість здобути професію столяра, секретаря-друкарки паралельно навчаючись в ВПУ № 29; учні 10-11 класів – вивчати паралельно автосправу на базі навчального комбінату, після закінчення якого отримують права водія категорії «С».

Завдяки угоді про співробітництво у рамках навчально-виробничо-естетичного комплексу «Колегіум-ВПУ № 29 – ЗОШ № 1, ЗОШ № 3, БШЮ, спортивна школа, музична школа та НВК» з'являється можливість здійснювати допрофесійну підготовку.

Залучаючи учнів 8-11 класів, у рамках дослідницько-пошукової роботи в колегіумі активно діє МАН, яка представлена такими відділеннями: економіка, математика, інформатика, українська мова та література, географія, біологія, історія, хімія, що сприяє реалізації дослідницької діяльності учнів, розвитку їхнього інтелекту, наукового світогляду учнів. Кожен член МАН під керівництвом учителя працює над обраною темою, проводить самостійну дослідницько-пошукову роботу.

3.3.4. Цільова творча програма «Здоров'я школяра»

Мета програми: підвищення рівнів фізичного, психічного і соціального здоров'я, зниження захворюваності учнів засобами фізичної культури (уроки фізкультури, різноманітні спортивні секції), якісного, збалансованого харчування, високоєфективного медичного обслуговування та відповідним оздоровленням учнів протягом року.

Програма базується на таких основних положеннях і реалізується через низку процесів і заходів:

1. Стан фізичного здоров'я підростаючого покоління є інтегральним показником суспільного розвитку, могутнім фактором впливу на економічний, науковий, культурний, оборонний потенціал держави.

2. Формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів, його відтворення можливе лише за умови дії триєдиного потоку цілеспрямованих зусиль медицини, освіти, кожного учня і його сім'ї.

3. Колегіум створює умови для виховання навичок здорового способу життя, умінь зміцнювати та зберігати своє здоров'я, членів сім'ї та оточуючих.

4. Виховання здорової дитини здійснюється за системою, що являє собою сукупність взаємозумовлених і взаємодоповнювальних компонентів завдяки заходам гігієнічного та педагогічного характеру:

- систематизація знань з питань охорони здоров'я та здорового способу життя, прищеплення гігієнічних навичок дітям на уроках

- ОБЖД, а також здійснюється шляхом досягнення цілей та завдань позакласної санітарно-освітньої роботи;
- послідовне виконання етапів індивідуального оздоровчого валеологічного НВП, передбаченого програмою «Здоров'я дитини» (діагностика рівнів здоров'я, призначення та виконання оздоровчих заходів, контроль за їх ефективністю).
5. Показники, що характеризують рівень здоров'я підростаючого покоління, є складовою результативності діяльності колегіуму в цілому.

3.3.5. Цільова творча програма «Сім'я і колегіум»

У Державній національній програмі «Освіта» / Україна XXI століття / серед пріоритетних напрямів реформування освіти відзначено, що в основу національного виховання мають бути покладені: принципи єдності сім'ї і школи, наступності та спадкоємності поколінь; прищеплення поваги до батьків: організація родинного виховання та освіти як важливої ланки виховного процесу.

Справжнє родинне виховання прийде з належним оволодінням батьками сучасними педагогічними знаннями й умінням застосовувати їх на практиці. Педагогічна освіта батьків – це перша цеглина у фундаменті взаємодії сім'ї і школи. Якщо педагогічний колектив належним чином налагодить її, то зможе реально сподіватися на активну участь батьків у всіх шкільних справах, на поліпшення умов розвитку, навчання і виховання дітей.

У роботі з батьками слід змінювати акценти в процесі спілкування, переходити від монологу до діалогу. Лише рівноправне обговорення тих чи інших питань створить атмосферу довіри, взаємної поваги, а спільно вироблені висновки й узагальнення міцно запам'ятаються.

Програма «Сім'я і колегіум» за змістом і структурою в основному призначена для позакласної роботи, передбачає систему заходів, спрямованих на вироблення єдиних вимог школи і сім'ї для учнів; надання допомоги батькам у сімейному вихованні, організації індивідуальної роботи; пропаганду кращого досвіду сімейного виховання, залучення батьків до організації позанавчальної виховної роботи.

Програма складається з трьох складників, які відрізняються змістом, але розкривають особливості взаємодії дітей і батьків у родині та соціумі.

1. Дитина в сім'ї репрезентує розгляд таких питань:

- сім'я як соціальний і виховний інститут;
- зміст сімейного виховання і виховні завдання батьків;
- визначальні фактори формування особистості дитини;
- вплив освітнього і культурного рівня батьків на виховання дітей;
- родинні традиції, звичаї, свята та їх вплив на дитину;
- мікроклімат сім'ї, умови для розвитку і виховання дітей;
- охорона здоров'я і фізичний розвиток дитини;
- режим дня, психічний розвиток дитини, індивідуальні особливості дитини та їх урахування.

2. Спілкування батьків з дітьми включає:

- спілкування у встановленні довірливих стосунків між батьками і дітьми;
- педагогічний такт у спілкуванні з урахуванням вікових і індивідуальних особливостей, інтересів, потреб дітей, його змісту і форм.

3. Спільна діяльність батьків і дітей включає розгляд:

- ролі праці в розвитку й вихованні дітей;
- сімейні обов'язки й доручення;
- зміст і види спільної діяльності батьків і дітей – інтелектуальна, трудова, патріотична, природоохоронна, естетична, спортивна, творча, милосердна та інші її види;
- оцінка результатів праці дитини, її стимулювання;
- педагогічний такт у спільній праці батьків з дітьми.

Зміст роботи педагогічного колективу колегіуму з батьками.

1. Ознайомлення з умовами життя сім'ї, її психологічним кліматом, особливостями поведінки дитини в сім'ї.

2. Визначення рівнів педагогічної культури батьків.

3. Виявлення труднощів, які відчувають батьки у вихованні дітей.

4. Виявлення позитивного досвіду сімейного виховання з метою його поширення та презентації.

5. Здійснення колективного, диференційованого та індивідуального педагогічного впливу на батьків на основі аналізу поведінки їхніх дітей.

6. Допомога батькам у підвищенні рівнів їхньої педагогічної культури, організації родинного життя як джерела самовиховання дитини.

7. Залучення батьків до організації позашкільної виховної роботи.

8. Поширення досвіду роботи з батьками, підготовка передач, інтерв'ю, бесід з питань сімейного виховання під рубрикою «Сім'я: традиції, проблеми».

9. Проведення «круглих столів», конференцій та семінарів із теми «Виховна функція сім'ї в умовах соціально-економічної розбудови України».

10. Створення банків науково-методичної інформації з проблем сім'ї, роботи з батьками та сімейного виховання.

Методи вивчення сім'ї: спостереження, бесіда, тестування, анкетування, діагностика, ділові ігри, аналіз дитячих малюнків про сім'ю, аналіз дитячих творів про сім'ю.

3.3.6. Цільова творча програма «Інтелектуальний розвиток дитини»

Відродження інтелектуального потенціалу України вимагає систематичного цілеспрямованого розвитку в учнів загальнонавчальних умінь і навичок.

Модель розвитку інтелектуальних умінь в учнів 5-11-х класів містить такі компоненти: *цільовий, когнітивно-інформаційний* (сприяння і осмислення інформації, трансформація знань, умінь, навичок; узагальнення й систематизація, вивчення понять: оцінка, конкретизація, доведення і спростування); *особистісний* (аналіз і виділення головного,

порівняння); *творчий* (творчі вміння: моделювання, прогнозування, способи розв'язування проблем); *комунікативний, рефлексивний, мотиваційний та результативно оцінний* складники.

Як відомо, інтелектуальні вміння й навички учнів вдосконалюються у процесі цілеспрямованого формування особистості, випереджального особистісно зорієнтованого навчання, активізації діяльності та самоосвіти. Комунікативний складник моделі велике значення надається обговоренню, у процесі якого учні могли б висловити все те, що вони думають, як реагують на коментарі один одного. Це пояснюється багатьма причинами, не остання серед яких – той факт, що в сучасному суспільстві дуже багато залежить від того, наскільки чітко і зрозуміло люди можуть висловити свої думки та почути один одного.

На думку учених, які в галузі досліджують проблеми когнітивного (пізнавального) розвитку, стверджують, що наше мислення передається словами, тому ми інколи не можемо зрозуміти свою ж власну думку до тих пір, поки ми не проговоримо її вголос. Під час обговорення того, щоб донести свою ідею, думку до інших людей, ми повинні використовувати мовні засоби; знайти найточніші слова для того, щоб передати потрібний нам зміст інформації. Коли ми вільно розмовляємо в колі рівних нам людей, висловлюючи свою власну думку і прислуховуючись до своїх співрозмовників, ми ділимося знаннями та досвідом, і це взаєморозуміння, взаємодопомога і взаємопідтримка у процесі спілкування сприяє розвитку нашого інтелекту.

З метою розвитку інтелекту в колегіумі створено клуб інтелектуальних ігор «КРОКУС» (культурні, розумні, організовані, кмітливі, уважні, спритні), мета якого полягає у поглибленні, розширенні, удосконаленні пізнавальних можливостей дітей та розвитку їхніх розумових якостей.

3.3.7. Цільова творча програма «Шахматний тренінг»

Мудрість шахматного королівства ніби матеріалізує логіку суспільного буття. На шахматній дошці легко виявити дію законів взаємодії та протидії сил, перетворення кількості в якість, причин і наслідків, діалектики досягнення мети. В якості розвивального середовища використовується тренінг заснований на шахматних інтелектуальних технологіях.

Під час тренінгу відбувається:

- формування теоретичного мислення, в процесі якого чітко виражені операції аналізу, синтезу, абстракції, узагальнення, багаторазовість (кратність) та циклічність розумових дій;
- стимулювання продуктивного творчого пошуку, формування теоретичного мислення через проблемну ситуацію;
- багаторазовість (кратність) та циклічність розумових дій;
- досягнення високого рівня мотивації;
- вплив евристичної моделі тренінгу на психіку людини не обмежується інтелектуальними функціями.

У процесі тренінгу проблемна ситуація стимулює продуктивний творчий пошук, формується особистість, її характер, моделі поведінки, емоційно-вольова сфера в цілому і поведінка в цілому.

3.3.8. Цільова творча програма «Розвиток лінгвістичного інтелекту»

Інтеграція нашої держави у світову співдружність викликає настійну потребу розвитку лінгвістичного інтелекту. А це передбачає не тільки досконале вивчення рідної мови, а й раннє вивчення іноземних мов, що потребує організації навчання, яка б формувала в учнів багатомовність, толерантне ставлення до інших культур, приналежність до рідного народу та враховувала психологічні особливості на різних ступенях навчання. Завдяки цьому відбувається розвиток та саморозвиток особистості у багатомовній і багатокультурній світовій спільності.

Зокрема, вивчення іноземних мов в колегіумі (англійської та німецької) буде утворюватися на природному принципі вербального інтелекту: спочатку – говорити, потім – читати і писати. Вивчення англійської мови починається з 1 класу, німецької – з 5-го. А з 8-го класу учні мають змогу поглиблено вивчати англійську мову.

Методика вивчення іноземних мов заснована на єдності мислення і мовлення, розвитку комунікативних здібностей дитини в процесі вільного спілкування в спеціально організованому психолого-педагогічному середовищі.

Основні принципи і методи навчання:

- створення мовної основи для подальшого вивчення іноземної мови;
- застосування ігрової форми занять, поєднання розумової, емоційної і фізичної активності дітей з мовленням;
- реалізація функційного, ситуативного, компетентнісного, особистісного та інших наукових підходів у процесі навчання;
- формування усвідомлення думки на контрасті сприйняття рідної та іноземної мов;
- занять, використання учнями іноземної мови для спілкування, вираження думок і почуттів;
- індивідуально-психологічний підхід у навчанні на основі персоналізованого портрету особистості;
- запровадження евристичних методів і розвивального суб'єкт-суб'єктного навчання, що містить елементи навчання і розвиток лінгвістичного інтелекту та формує планетарний світогляд.

Диференціація дидактичного матеріалу при вивченні іноземної мови в малих групах здійснюється за такими ознаками: об'ємом і формою занять, ритмом роботи, засобами і формами наочності, поєднанням наочності зі словом, описом і поясненням, конкретною характеристикою і узагальненням мовних явищ.

Профільні заняття з 8 по 11 клас з англійської мови проводяться з окремими учнями, що виявили бажання вивчати англійську мову поглиблено і передбачають: корекцію вимови окремих звуків та інтонаційного оформлення, розширення лексичного запасу, опанування граматичним матеріалом, активізацію використання словникового запасу.

Практичне оволодіння основними видами мовленнєвої діяльності передбачає: на початковому етапі навчання правильну вимову та інтона-

ційне оформлення – хорову форму роботи, на наступних – індивідуальну (карткову), групову форми; використання більшої кількості тематичних вправ; виконання вправ підготовчого характеру, конкретних і простих з наростанням складності; підбір індивідуальних вправ з елементами творчості.

3.3.9. Цільова творча програма «Економіко-правове виховання»

Сучасний етап суспільного розвитку потребує розвиненої економіки як фундаменту розквіту демократичного суспільства, економічних знань, процесів і реалізації у життєдіяльності людини. Виходячи з цього, колегіум основною метою своєї діяльності обрав виховання творчої, самостійної людини, яка б могла вижити в умовах ринкової економіки. Саме життя поставило перед колегіумом завдання інноваційного навчання з основ економіки для вивчення специфіки економічної та підприємницької діяльності та включення до навчального плану спецкурсу «Основи економіки». Даним спецкурсом передбачено:

- оволодіння економічними знаннями;
- реального уявлення про економічні закономірності;
- бачення свого місця в економічному середовищі;
- набуття раціональних прийомів самоуправління своїми економічними діями.

Разом з тим людина повинна знати свої права, бо це ті основні стандарти, без яких люди не можуть жити з відчуттям своєї людської гідності. Повага до прав є передумовою повного та цілісного розвитку окремої особи та всього суспільства.

Для цього в колегіумі введений спецкурс «Права людини», яким передбачено:

- набуття теоретичних знань про права людини та формування умінь і навичок для захисту людських прав;
- ознайомлення учнів з нормами міжнародного законодавства та випадками їх порушення;
- навчання учнів умінню поважати свої права та права інших, підготовка до активного захисту людських прав;
- знання про документів із забезпечення та реалізації прав людини.

3.3.10. Цільова творча програма «Абітурієнт»

Завдання колегіуму – забезпечити здобуття освіти понад державний освітній мінімум і гуманітарну, суспільно-гуманітарну, гуманітарно-природничу підготовку учнівської молоді, а також підготувати учнів до вступу у вищі навчальні заклади, щоб випускники колегіуму могли конкурувати з учнями міських шкіл, ліцеїв, гімназій.

Сьогодні колегіум уклав угоди з багатьма вузами. Серед них: Рівненський державний технічний університет, Рівненський державний гуманітарний університет, Київський політехнічний інститут, Національний університет «Острозька академія».

Мета угод про співпрацю з вищими навчальними закладами:

– забезпечити належну підготовку учнів до вступу у вищі навчальні заклади;

– задовольнити запити і потреби замовників освіти (учнів і їх батьків) з одного боку, з іншого – запити вузів;

– залучити вузівських науковців до читання лекцій, проведення семінарів і тренінгів та експериментальної роботи;

– допомогти учням зробити правильний вибір професії.

Згідно з угодою з Київським політехнічним інститутом (КПІ) учні, які навчаються протягом року на факультеті довузівської підготовки мають змогу достроково скласти вступні екзамени і стати студентами інституту. Приблизно в такому ж плані діє угода із Національним університетом «Острозька академія». Учні зараховуються студентами, якщо виконано правильно не менше 50 % вступних тестів. Згідно з угодою з Рівненським гуманітарним університетом підготовка до вступу проходить протягом 1-2 років (учні виконують контрольні роботи, тестові завдання, пишуть диктанти).

Співпраця педагогів колегіуму та викладачів вузів дає можливість творчої співпраці щодо ефективної реалізації змісту освіти. Вона передбачає також впровадження досвіду, методик викладачів вузів у колегіумі.

3.3.11. Цільова творча програма «Історико-краєзнавча робота»

Історико-краєзнавча робота призначена для ознайомлення учнів з історією рідного краю. Завдяки їй учні дізнаються багато нового і цікавого про події, які відбувались на території нашої області в різні часи.

Програмою передбачено:

• наукові дослідження історичних процесів (надання смт. Володимир-ця Магдебурзького права);

• робота з історичними документами (архівними матеріалами);

• пошук фотодокументів та експонатів для виставки в колегіумі;

• семінари, конференції, лекції з історико-краєзнавчої проблематики;

• робота в МАНМ, МАН;

• історія нашого краю в періодиці;

• екскурсії в районний та обласний краєзнавчі музеї.

3.3.12. Цільова творча програма «Соціально-психологічний тренінг» (СПТ)

СПТ – цілісна психологічна система, що надає допомогу особистості у глибокому самопізнанні і культурі спілкування.

Тренінгова система занять зумовлює якісні зміни в становленні, котрі відбуваються під впливом активної поведінки суб'єктів у групі. Керівник-психолог є і тренером, і моделлю члена групи, своєю поведінкою допомагає учасникам тренінгової групи опанувати азами науки самопізнання і взаєморозуміння. Тренер керує динамікою групового процесу з урахуванням індивідуальних особливостей кожного члена групи. Кількість учасників однієї групи 10 – 16 чоловік. Тренінг проводиться у спеціальній кімнаті. У кожного учасника тренінгу свій стиль, високий рівень мотивації, що

забезпечує успішне опанування соціальними та пізнавальними навичками. СПТ дозволяє спостерігати за виявленням особистісних особливостей дитини та їх активізуючої сили, яка дає поштовх до самоорганізації та самозмін. Тренінгова система навчання максимально реалізує індивідуальні можливості особистості, прискорює інтелектуальний розвиток та сприяє формуванню особистості в цілому.

3.4. Комплексна програма соціокультурного розвитку особистості учня Володимирецького районного колегіуму та шляхи її реалізації

Загальні положення

Конституція України, Закон України «Про освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.) принципово змінили мету школи – від засвоєння учнем знань до всебічного розвитку дитини як особистості, як найвищої цінності суспільства. Йдеться про формування в учнівській молоді особистісних і розумових здібностей і якостей, які б дозволяли їй успішно розв'язувати складні проблеми життєдіяльності.

Основним завданням сучасної школи, як зазначено в Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI ст.), є «забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального і духовного потенціалу як найвищої цінності нації». Тому стратегічним напрямом діяльності Володимирецького районного колегіуму є розв'язання проблеми: «Психолого-педагогічні чинники розвитку здібностей особистості в умовах системної моделі загальноосвітнього навчального закладу сільської місцевості».

Отже, навчально-виховна робота педагогічного колективу колегіуму цілеспрямована на:

- всебічний розвиток учнів, їх здібностей і талантів;
- формування національної самосвідомості і загальнолюдської моралі;
- реалізацію правового, естетичного, екологічного, фізичного функціонування суспільства;
- формування здорового способу життя, трудового аспекту виховання;
- професійне самовизначення та підготовку учнів до життя в ринкових умовах.

Виходячи з цього, основними завданнями колегіуму є:

– забезпечення загальноосвітньої, загальнокультурної підготовки учнів, що передбачає оволодіння учнями знаннями про природу, людину, суспільство, всебічний розвиток особистості, її нахилів, інтересів, здібностей і обдарувань, умов для самовдосконалення і самореалізації особистості в різних видах діяльності;

– формування громадської позиції, власної гідності, готовності до трудової діяльності, відповідальності за власні дії;

– забезпечення допрофесійної підготовки учнів;

– формування у школярів практичних умінь і навичок для дослідницько-пошукової діяльності, роботи з електронно-обчислювальною технікою;

– розробка і впровадження нових форм і методів організації навчально-виховної роботи, технологій навчання, виховання, розвитку учнівської молоді та технологій управління ЗНЗ.

Система роботи колегіуму щодо реалізації поставленої мети і вище зазначених завдань включає такі компоненти:

1) дидактична підсистема має забезпечити сприятливі умови для розумового, морального, емоційного і фізичного розвитку особистості;

2) виховна підсистема охоплює різноманітні фактори виховного впливу на особистість у процесі її становлення і розвитку;

3) підсистема управління забезпечує узгоджену діяльність педагогічного колективу колегіуму щодо створення сприятливих умов для самореалізації особистості учня і вчителя.

Дидактична підсистема

Результатом освіти учнів у колегіумі має бути свідоме визначення вихованцями свого шляху у самостійному житті і їхня здатність на основі набутих знань, умінь і навичок реалізувати свій вибір. Спільна навчально-виховна робота за участю учнів, учителів, батьків, представників громадськості покликана забезпечувати фундаментальну загальноосвітню підготовку учнів; створювати збагачене освітнє середовище, яке дасть змогу кожному учневі приймати усвідомлені рішення щодо особистісної свободи та життєдіяльності.

Педагоги у процесі спільної діяльності мають розв'язати такі проблеми:

– виявлення і розвиток у дитини природного потягу до знань, потреби в освіті й вихованні;

– забезпечення бажаного для учнів і їхніх батьків рівня якісної освіти, вихованості й розвитку;

– формування домінуючих соціальних мотивів учіння, тобто мотивів, які пов'язані з потребою учнів зайняти нову соціальну позицію і потребою в спілкуванні з дорослими на новому рівні.

Цілеспрямована робота з учнем починається в колегіумі уже з моменту їх прийому до першого класу. З дітьми та їх батьками ведуть бесіди директор, його заступник, психолог та вчитель. Під час кількох таких бесід і тестування з'ясовуються рівень готовності дитини до навчання в колегіумі, зокрема вміння читати, писати, рахувати; інтелектуальний рівень розвитку – сприймання (уміння порівнювати, аналізувати), рівень розвитку уваги, пам'яті.

Тестування дітей дає змогу визначити ступінь їх психологічної і практичної готовності до навчання, базис розвитку особистості. Врахування результатів тестування дозволяє вчителям початкових класів творчо проводити уроки з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей, рівня емоційної, інтелектуальної і соціальної зрілості та застосуванням форм і методів навчально-пізнавальної діяльності.

Диференціація навчання забезпечує відповідні умови для систематичної і цілеспрямованої навчально-пізнавальної діяльності учнів з різними здібностями і їх розвиток.

Значну увагу вчителі початкової школи зосереджують на реалізації національного компоненту змісту освіти. Класоводи прагнуть розкрити перед дітьми наше історичне минуле – історію, культуру, звичаї українського народу і разом з психологом проводять спеціальні заняття з розвитку уваги, пам'яті, волі, навичок самоконтролю. На кожній паралелі початкової ланки створено класи, де учні, крім обов'язкових предметів, вивчають за вибором англійську мову, основи інформатики, займаються хореографією.

Педагогічний колектив у класах II ступеня (5-9 кл.) працює над удосконаленням організації навчального процесу. Як обов'язкові на уроці є такі види діяльності, які перетворюють учня з пасивного споглядача в активну дійову особу, наприклад, проблемна подача матеріалу з елементами дослідження та експерименту. У 8 – 9 класах здійснюється допрофільна підготовка учнів.

У класах III ступеня навчання (10 – 11 кл.) учні мають можливість розвинути свої творчі здібності відповідно до потреб майбутньої діяльності чи підготовки до вступу у вуз шляхом занять у профільних групах, секціях МАН, а також беручи участь у предметних олімпіадах. Для них є характерними нестандартні форми навчання: уроки-лекції, уроки-семінари, інтегровані уроки. Обов'язковою формою перевірки знань учнів є залікова система. До проведення занять з майбутніми абітурієнтами залучаються викладачі вузів (Рівненський державний гуманітарний університет, Національний університет «Острозька академія», Київський національний політехнічний університет «КПІ»), які у канікулярний період читають лекції, проводять практичні заняття і надають консультації учням. Здійснюється професійна підготовка учнів за спеціальностями «Оператор комп'ютерного набору та швачка».

Зміст інтелектуального розвитку учнів реалізується через:

- розширення базового компонента освіти за рахунок введення нових курсів, факультативів, практикумів; розширення кола питань, що вивчаються;
- вивчення англійської мови з першого класу на уроках і другої іноземної мови (німецької) з 5 класу;
- вивчення основ інформатики з першого класу;
- залучення учнів до пошуково-дослідницької роботи;
- введення залікової системи контролю знань з основ наук;
- висвітлення через лекції відповідних спеціалістів кола питань, що цікавлять учнів;
- організацію диспутів, науково-практичних конференцій, круглих столів, конкурсів та інших форм роботи з учнями;
- участь в інтелектуальних іграх, конкурсах, предметних олімпіадах;
- проведення психологами спеціальних занять з тренінгу пам'яті, розвитку творчої уяви тощо;
- впровадження у навчальний процес варіативних форм проведення занять, зокрема лекцій, семінарів, практикумів.

Специфіка організації валеологічного навчально-виховного процесу в колегіумі, визначається змістом, формою, здоров'язберігаючими технологіями.

Виховна підсистема

Головною метою виховної системи колегіуму є формування самобутнього характеру в кожному учневі, який прагнув би до постійного самовдосконалення, розвитку власних творчих задатків. Моральною основою для учня є створення атмосфери довір'я і співробітництва між учителями та вихованцями.

Організація життя класних та учнівських колективів забезпечується через самоврядування, дотримання правил та традицій спілкування. Психологами разом з класними керівниками проведена діагностика рівня самовиховання учнів, створені карти інтересів та духовних потреб учнів різних класів.

Система виховної роботи колегіуму представлена такими центрами: українознавчий, навчально-пізнавальних програм та інтелектуальних ігор, психолого-педагогічний, клубної роботи (в початкових класах), художньо-естетичний, спортивно-туристичний, екологічний, сімейних гуртків і клубів, охорони життя і здоров'я дітей, військово-патріотичного виховання.

Учні мають змогу розвинути свої здібності і реалізувати свої інтереси у відділеннях МАНМ (малої академії народних мистецтв), на заняттях хору і духового оркестру, ВІА і ансамблю народних інструментів, танцювального гуртка і численних спортивних секцій, лялькового і драматичного гуртків, клубів інтелектуальних ігор «КРОКУС» і «Лемніската».

Моральне виховання передбачає формування моральних якостей учнів з позицій добра, справедливості, доброзичливості, честі, людяності, милосердя через:

- вивчення навчальних предметів гуманітарного циклу;
- проведення уроків гарної поведінки у молодших класах, уроків етики – у старших класах, в основу яких покладено народну українську педагогіку – невичерпну криницю мудрості, моральності, чистоти;
- проведення тематичних виховних годин, родинних свят;
- організацію диспутів за творами художньої літератури, в яких висвітлюються загальнолюдські цінності;
- проведення рейдів «Милосердя»;
- організацію екскурсій, походів історичними та літературними місцями рідного краю;
- організацію КВК, диспутів на морально-етичні теми: «Яку людину можна назвати красивою?», «Що означає бути уважним та ввічливим?», «Чи не страждає чесна людина від своєї чесності?», «Характер і тверда воля. Чи можуть вони бути у кожного?», «Чи кожний сміливий вчинок можна назвати подвигом?».

Важливою умовою формування гармонійно розвиненої особистості є організація різноманітних видів і форм естетичної діяльності учнів. Фундаментом *естетичного виховання* у колегіумі є національна художня

спадщина, родинні та загальнонародні традиції, звичаї, обряди, скарби народнописенної творчості, художні ремесла.

Реалізація *естетичного виховання* передбачає розв'язання низки завдань:

- створення умов для здобуття художньої освіти учнів шляхом вивчення основ наук та мистецтв і проведення позакласної роботи;
- залучення учнів до участі в різних сферах художньої діяльності на основі діагностики їх природних художніх нахилів та здібностей.

До форм реалізації системи *естетичного виховання* у колегіумі належать:

- опанування народним мистецтвом через участь учнів у роботі відділень малої академії народних мистецтв (фольклорно-етнографічного, літературного та історичного краєзнавства, народних інструментів, народного танцю, народних ремесел: вишивки, в'язання, різьби по дереву);

– вивчення розділу «Фольклор України» в курсі української літератури (з цією метою узгоджено програми з української літератури та музики і проводяться інтегровані уроки);

- проведення фольклорно-етнографічних експедицій у села району;
- введення уроків хореографії у початкових класах;
- введення уроків спілкування з природою;
- організація художньої самодіяльності учнів: ляльковий і драматичний гуртки, вокально-інструментальний ансамбль, духовий оркестр, хор;
- організація художньої студії;
- формування естетичних смаків в учнів засобами вивчення художньої літератури на засіданнях літературної студії «Первоцвіт», проведення поетичних п'ятихвилин на уроках літератури, вечорів поезії, спілкування з письменниками;

– екскурсії до драматичних театрів, краєзнавчих музеїв, відвідування вистав лялькового театру;

- проведення конкурсів ерудитів, знавців мистецтва;
- організація виставок художньої і технічної творчості учнів;
- проведення читачьких конференцій, свята книги;
- участь дітей в естетичному впорядкуванні території, оформленні школи, акції «Своїми руками творимо красу».

Фізичне виховання учнів колегіуму передбачає:

– фізичний розвиток, загальне загартування організму учнів шляхом проведення уроків фізичної культури і занять у спортивних секціях;

- організацію туристичних походів;
- проведення народних ігор на уроках фізичної культури у 1 – 7 класах, юнацьких забав та розваг у 8 – 11 класах;
- підготовку циклу лекцій про здоровий спосіб життя: «Формула краси», «Самомасаж», «Мистецтво вести здоровий спосіб життя», «Про шкідливі звички», «Статеве виховання» тощо.

Підсистема управління

Управління колегіумом здійснюється на основі принципів демократизму, гуманізму, свободи і відповідальності. Найвищим органом управління є Рада колегіуму, до складу якої входять представники від трудового колективу колегіуму, батьків і громадськості, учні 5 – 11 класів.

Зміст управлінської діяльності адміністративно-управлінської ланки (АУЛ) спрямований на:

- переорієнтацію навчального процесу на активні методи навчання, залучення вчителів та учнів до дослідницької діяльності;
- психологізацію навчально-виховного процесу, оволодіння педагогами сучасними психолого-педагогічними діагностиками вивчення особистості, надання консультативної допомоги батькам, учням у саморозвитку та самореалізації;
- підвищення професійно-методологічного потенціалу педагогів через співпрацю з Рівненським ОІППО, Рівненським державним гуманітарним університетом, Національним університетом «Острозька академія»;
- організацію науково-педагогічних консиліумів за участю вчених і методистів тощо.

Наведені нижче міркування не претендують на завершеність і висвітлюють деякі аспекти управління у ракурсі екзистенціалізму. Екзистенціалізм (лат. *existentia*, від *existo* – існую) – філософія існування особистості, що підкреслює її незалежність і заперечує будь-які розумові побудови щодо мети і сенсу власного життя. Ця філософія зосереджена на унікальному життєвому шляху людини в цьому світі, підкреслює важливість переживань кожної особистості і покладає на окрему людину повну відповідальність за її долю. Пізнавати світ, на думку екзистенціалістів, можна лише за умови врахування особистісного (ефектного, емоційного) росту людини; протистояння застосуванню будь-яких наукових підходів до вивчення і дослідження освітніх, дидактичних, управлінських та інших процесів.

Екзистенціалісти стверджують, що неможливо на основі логіки побудувати суб'єкт-суб'єктні відносини в процесі управління освітнім процесом, які б сповна задовольняли кожну особистість. Для екзистенціалістів істотною є фізична, хімічна або навіть органічна природа людського існування. Їх, передусім, цікавить душевне і духовне життя особистості; унікальність вибору життєвого шляху особистості, яку суспільство намагається перетворити в бездушний автомат, дегуманізувати її [3, с. 124].

Для екзистенціалістів педагог як суб'єкт управління є лише одним із джерел самокерованого росту учнів. Екзистенціалізм з особливою пристрасністю розглядає так звані пограничні або граничні стани, в які попадає людина, що шукає або проектує траєкторію власного життя в цьому абсурдному Всесвіті, обирає зло або добро. Вона має сама свідомо вирішувати, як їй жити, як бути, як поводитися у будь-якій неординарній ситуації, і сподіватися тільки на себе.

Людина завжди перебуває у процесі становлення, роздумах, сумнівах, сподіваннях; завжди відповідає за те, що вона з собою зробила, її свобода

і відповідальність за себе не має меж; має відчуття свободи особистої діяльності, і тому її не можливо розглядати як об'єкт управління, а необхідно розглядати як суб'єкт управління, що свідомо обирає, зокрема, своє ставлення до себе, суспільства і світу. Свідомий вибір для екзистенціалістів розглядається як головний аспект людського життя.

У процесі управління слід враховувати, що результатом освіти, для представників цього філософського напряму, є самостійна особистість. І тому для суб'єктів управління важливим мати інформацію про роль знань і уявлення про світ, явища, процеси, що відіграють значення в індивідуальному існуванні конкретної особистості. Екзистенціалісти визнають можливість об'єктивного знання, однак вони не бачать сенсу в його поширенні, якщо воно не має значущості для буття конкретної людини та її існування у Всесвіті. Сутність слова «знання» існує для них лише як дещо, що виникає з людських роздумів, переживань. Тобто їх передусім цікавить чуттєве знання, а не раціональне, яке вони розглядають не тільки як результат процесу пізнання, а й, насамперед, як чуттєве сприйняття і уявлення в образах.

На думку екзистенціалістів, освіта – це процес розвитку вільних особистостей, а також таких, які актуалізуються власне самі. Тому при організації управління освітнім процесом не виникає потреби ні в примушуванні, ні в розпорядженні з боку вчителів, учні самі обирають і створюють свою природу [3, с. 151]. Справжня людяна освіта, вважають екзистенціалісти, повинна збуджувати в учнів інтерес до усвідомлення себе повноправним суб'єктом і стимулювати процес індивідуального вибору. Саме на це мають спрямувати свої зусилля педагоги, адже їхній професійний інтерес зміщується до гуманітарних дисциплін і мистецтв, занять, які краще сприяють емоційному і моральному розвитку особистості.

У рамках екзистенціального уявлення про світ освіта починається не з вивчення сукупності наук про природу, а з осягнення людської суті, не з засвоєння відчуженого знання, а з розкриття морального «Я». «...Діти прийшли в цей світ, маючи повну свободу «будувати» себе; вони розглядаються як активні і свідомі істоти, котрих неможливо аморально виховувати відповідно до деяких апріорних знань про те, якими вони мають стати. Вчитель повинен так організувати навчальний процес, щоб кожен учень міг відчувати три основні цінності: я – істота, яка обирає, і мені не уникнути вибору особистого життєвого шляху; я – людина вільна, абсолютно вільна визначати мету власного життя; я – людина, яка особисто відповідає за кожний здійснюваний акт вибору. Все це може відбуватися лише за умови панування атмосфери свободи. Отже, в освітніх установах не повинно бути ієрархії влади, домінування педагогів над учнями, зовнішніх стандартів успіху, а отже, немає потреби в тестах і оцінках. У центрі навчального процесу має бути самовизначення учня» [3, с.151].

Суб'єкти управління завжди в буквальному розумінні вчать разом зі своїми учнями, вирішують щораз по-новому проблему сприяння роз-

виткові унікальності особистості кожного учня; визнають, що всі творчі роботи учнів мають високу ступінь оригінальності, відзначені печаттю індивідуальності. Тому для такої освіти в колегіумі важливий особистісний досвід і бачення самого учня в музиці, танці, драмі, живописі, пластичних мистецтвах, літературі. Якість створеного тут менш важлива, ніж сам факт творіння учнем чогось такого, що він сам інтерпретує як вираження свого особистісного досвіду.

Наведені вище основні ідеї екзистенціалізму стосуються безпосередньо процесів управління школою і самоуправління конкретної особистості.

Реалізація основних ідей екзистенціалізму в управлінні колегіумом передбачає:

- визнання людини як найвищої соціальної цінності й орієнтація на її потреби, інтереси, здібності;
- забезпечення права замовників освіти на доступність і безплатне здобуття повної загальної середньої освіти;
- вільний вибір особистістю форми навчання (групова або індивідуальна) незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак;
- задоволення індивідуальних освітніх запитів учнів через варіативну складову змісту загальної середньої освіти;
- забезпечення інтеграції і наступності всіх структурних складових неперервної освіти;
- визначення прав та обов'язків суб'єктів управління та освітнього процесу і встановлення відповідальності за порушення законодавства про загальну середню освіту;
- налагодження нової системи гуманних взаємин і комунікацій між різними суб'єктами управління, освітнього процесу і зовнішнього середовища: учень – учень, учень – вчитель, учень – батьки, учень – адміністративно-управлінський персонал, учень – представники соціальних інституцій, вчитель – представники соціальних інституцій; свободу вибору стилю та моделі комунікативної взаємодії,
- свободу вибору учнем форм і способів здобуття освіти і надання йому можливості отримати таку універсальну освіту, яка б відповідала його здібностям, інтересам, освітнім потребам і дала змогу реалізувати свою власну життєву програму;
- самореалізацію кожного з учасників освітнього процесу і процесу управління, яка є провідною метою управління колегіумом.

Шляхи реалізації комплексної програми соціокультурного розвитку особистості учня Володимирецького районного колегіуму

Система роботи колегіуму щодо реалізації поставленої мети – розвиток і формування соціально зрілої, культурної, творчої особистості – здійснюється відповідно до комплексної програми розвитку особистості учнів Володимирецького районного колегіуму.

1 КЛАС. З першого класу передбачається поглиблене вивчення англійської мови, вивчення основ інформатики, проведення занять хореографії. Особливості навчально-виховного процесу характеризуються проведенням уроків з елементами розвивального навчання, народних ігор на уроках фізкультури, рольових ігор на уроках і виховних годинах.

Тематика бесід з учнями 1-х класів:

- «Наша країна зветься Україною»;
- «Чому наш прапор жовто-блакитний?»;
- «Мій режим дня»; «Ми вже школярі»;
- «Про чесність і слухняність»;
- «Хочу бути здоровим»;
- «Правила поведінки біля водоймищ»;
- «Бути вихованим: що це значить?»;
- «Як треба поводитись у школі, вдома, на вулиці»;
- «Мое та спільне»; «Для чого живе людина?»;
- «До дружби треба дорости»; «Родинні традиції»;
- «Бережіть книгу!»; «Кобзар у нашому домі».

Тематика екскурсій і прогулянок:

- «Золото осені»; «Перша зелень весни»;
- «Якого кольору зима?»; «Вулицями селища»;
- «До бібліотеки»; «До могил загиблих героїв».

Тематика і форми ранків і свят:

- «Чомучка в гостях у малят»;
- «Пісні моєї мами» (колискові) – музичний ролик; свято улюбленої казки;
- свято улюбленої книжки («Прощавай», «Букваріку»); новорічне свято;
- ранок «Бабусю рідненька, ти все на світі знаєш»;
- «Зустріч весни»; «Козацькі розваги».

Тематика конкурсів і виставок дитячих робіт:

конкурс ілюстрацій до прочитаних казок, конкурс малюнків на асфальті, конкурс знавців віршів, загадок, «Місто веселих майстрів»; виставка дитячих робіт «Майстерня Діда Мороза» і подарунків-сюрпризів; спортивні змагання з бігу і стрибків; спортивні естафети із завданнями на кмітливість; конкурс ранкової гімнастики.

Тематика уроків гарної поведінки:

- «Дзвінок кличе»;
- «Похвала добрим дітям»;

- «Як треба ставитись до старших»;
- «Вмій слухати»; «Ти і Ви»;
- «Поговоримо на перерві»; «Дорогою до школи»;
- «Книжка – твоє обличчя».

2 КЛАС. У другому класі передбачається поглиблене вивчення англійської мови, основ інформатики (1 год. в тиждень), проведення занять хореографії. У процесі навчання учнів проводяться уроки з елементами розвивального навчання і народні ігри на уроках фізкультури. Учні охоплені гуртковою роботою. Протягом року вони мають вивчити напам'ять 7 віршів і розучити 8 пісень. Для розвитку театральних здібностей функціонує ляльковий театр «Рукавичка».

Тематика бесід з учнями 2-х класів:

- «Наша Вітчизна – Україна»;
  - «Державна символіка України»;
  - «Праця людину годує, а лінь – марнує»;
  - «Що я вмію»; «Я серед людей»;
  - «Що потрібно знати про свій характер»;
  - «Умію передбачити біду» (№ телефонів 101, 102, 103, 104);
  - «Чому не можна смоктати бурульку?»;
  - «Чому треба мити руки після ігор з котом, собакою?»;
  - «Ними гордиться країна»; «Про це забувати не можна»;
  - «Про братів наших менших»;
- бесіди за оглядом преси «Дізнаймося, як живе країна».

Тематика екскурсій і прогулянок:

- «Малюю осінь»;
- «Чим славна вулиця...» (моя вулиця);
- «До шкільного музею «Світлиця»;
- «До пам'ятника «Скорботна Мати»;
- «До весняного парку».

Тематика ранків і свят:

- свято зеленого друга (вікторина «Знавці природи»;
- гра «Слідопити»);
- свято книги «Хто багато читає, той багато знає»;
- свято «Чарівні слова», гра-подорож до міста Ввічливих;
- мамине свято; новорічне свято;
- родинне свято «Співуча родина»;
- фольклорне свято «Свято Миколая»;
- ранок «Рідний край, де ми живемо, Україною зовемо».

Тематика конкурсів, змагань, рольових ігор:

- конкурс малюнків; конкурс «Вулична азбука»;
- рольова гра «Ми на прогулянці»;
- конкурс виробів класних умільців;
- конкурс «Дари осені»; конкурс знавців казок;
- рольова гра «Я приймаю гостей»;

змагання «Мама, тато і я – спортивна сім'я»;
спортивні змагання «Один за всіх і всі за одного».

Тематика уроків гарної поведінки:

«Дорога кожна хвилинка»;
«Як поводити себе у транспорті»;
«Не кидай слів на вітер»;
«Який твій клас? Розкажи»;
«Поговоримо на перерві»; «Іду в гості»;
«У наших дворику – як у вінку».

3 КЛАС. У третьому класі передбачається поглиблене вивчення англійської мови, основ інформатики (1 год. в тиждень), проведення занять хореографії, творчої роботи з учнями. Трьокласники мають вивчити напам'ять 10 віршів, розучити 9 пісень, продовжують вивчати народні ігри на уроках фізкультури, беруть участь у шкільних олімпіадах.

Тематика бесід з учнями 3-х класів:

«З чого починається Батьківщина?»;
«Національні символи України»;
«Професії моїх батьків»;
«Сімейні реліквії»; «Традиції у моєму домі»;
«Як парость виноградної лози, плекаймо мову»;
«Друга шукай, а знайшовши – бережи»; «Мій друг»;
«Якою людиною я хочу стати»;
«Завтрашній характер у сьогоднішньому вчинкові»;
«Якщо хочеш бути здоровим»;
«Цінуй свій час і час інших»;
«Мої захоплення» (презентація своїх захоплень);
«Яких рис вимагають улюблені справи?»;
«Мое селище – краплиночка на карті».

Екскурсії, прогулянки з учнями:

екскурсія в районний краєзнавчий музей, шкільний музей;
екскурсія вулицями селища «Про що розповідають їх назви?»;
прогулянки осіннім парком «Ніжність бабиного літа»;
зимовим лісом «Про що розповідають сліди на білому килимі?».

Тематика ранків і свят:

свято квітів, свято улюблених книг;
день іменинника;
фольклорне свято «Андріївські вечорниці»;
ранки «Україно, земле рідна»; «Весна, весняночко»;
День здоров'я і спорту; новорічне свято; «Свято нашого роду».

Назви і види конкурсів, змагань учнів:

конкурс юних художників;
конкурси на кращого читця-декламатора;
кращого оповідача казки;
турнір юних математиків;

конкурс «Мої правила здоров'я»;
 «Чиє вітання найкраще?» (складання вітань до Свята...);
 естафета спритних, виставка робіт умільців;
 спортивні змагання «Сильні, сміливі і спритні»;
 «Веселі старт»;
 трудові операції: «Посаджу дерево»;
 догляд за квітами, збір металобрухту, макулатури.

Тематика уроків гарної поведінки:

«Чесне слово»; «Твоє доручення»;
 «Що таке ввічливість»; «Поговоримо про гостинність»;
 «Шкільні правила етикету»;
 «У кого підручнику живеться добре»; «Культура телефонної розмови».

4 КЛАС. У четвертому класі навчальним планом колегіуму передбачено поглиблене вивчення англійської мови, основ інформатики (1 год. в тиждень), проведення занять з хореографії, хорового співу. Проводяться уроки з елементами розвивального навчання. Протягом року учні вивчають напам'ять 6 віршів, розучують 10 пісень та народні ігри (на уроках фізкультури). Учні четвертих класів залучаються до участі у шкільному самоврядуванні. Вони є учасниками шкільних олімпіад з української мови і математики. Беруть участь в оглядах періодичної преси «Що? Де? Коли?». Навчальним планом передбачено також роботу з обдарованими дітьми і залучення школярів до написання творчих проєктів.

Тематика бесід:

«Національні і народні символи України»;
 «Конституція – основний Закон моєї держави»;
 «Народні свята» (за порами року);
 «Квіти в українському віночку»;
 «Мова моя солов'їна»; «Ти і твої товариші»;
 «Колектив починається з мене»;
 «Як примирити «хочу» і «треба»
 (про права і обов'язки);
 «Про добре ставлення до всього живого»;
 «Як зміцнювати свою волю?»;
 «Бережливе ставлення до книги».

Види, тематика екскурсій, прогулянок:

Екскурсія до бібліотек, парку (з метою збору матеріалів для аплікацій), шкільного музею, краєзнавчого музею, екскурсія на природу «Про що говорять квіти навесні?»; відпочинок на лоні природи; збір квітів і трав для гербарію; лижна прогулянка.

Тематика ранків і свят:

свято «Дари осені»;
 свято улюблених книжок;
 фольклорне свято «Великоднє свято»;
 «Шевченкове свято»;

ранки «Мова моя солов'їна»;
свято «Вона в віки майбутні йти повинна»;
новорічне свято, свято зустрічі весни,
день іменика, день здоров'я і спорту,
математичний ранок.

Тематика і види конкурсів, змагань:

конкурс казок в ілюстраціях, класних умільців, читців-декламаторів;
конкурс на кращу годівничку для птахів;
конкурс на кращу аплікацію «Карнавал осінніх барв»;
конкурс знавців загадок, прислів'їв;
турнір юних математиків;
вікторина «Правила обов'язкові для всіх».

5 КЛАС. Педагоги і психолог вивчають індивідуальні особливості учнів, їх інтереси та їх потреби методом анкетування, розробляють методичні рекомендації. У п'ятому класі передбачено вивчення російської, англійської, німецької мов, основ інформатики. Учні займаються в гуртках за інтересами, спортивних секціях. Беруть участь в учнівському самоврядуванні, в інтелектуальних турнірах під час предметних тижнів. Проводяться заняття з тренінгу пам'яті, творчої уяви.

Тематика виховних годин:

«Що таке самовиховання?»;
«Чи можна змінити характер людини?»;
«Дав слово – виконай його»;
«Про красу зовнішню і внутрішню»;
«Про точність і пунктуальність»;
«Дружний колектив: який він?».

Тематичні виховні години

«Видатні постаті української історії і культури»
(по 2 у семестр);
тематичні виховні години на правову тематику.

Тематика конкурсів, змагань, свят:

конкурс-виставка «Світ моїх захоплень»;
конкурс творів «На кого хочу бути схожим»;
конкурс «Наш вернісаж»;
конкурс міні-творів «Мій найкращий друг»;
свято книги, веселі старты;
турніри «Веселих і кмітливих», «Поле чудес»,
вікторини «Що? Де? Коли?»;
новорічне свято;
день іменика, день матері, день сім'ї.

У 5-му класі проводяться такі рольові ігри: «У транспорті», «У театрі», «Запрошую в гості», «Вітаю зі святом», «Як поводитись за столом». Слід зазначити, що планом роботи передбачено проведення ще й інших форм заходів. Це – огляди періодичної преси «На сторінках газет»; усний журнал

«Як ми говоримо?»; екскурсії до пам'ятних місць селища, до музеїв; уроки мужності за участю ветеранів війни, воїнів-афганців; заочна подорож «Україно моя безкрая»; трудові операції зі збору металобрухту, макулатури, прибирання території колегіуму, її озеленення; участь у рейдах «Милосердя», ярмарках.

6 КЛАС. Передбачається продовження вивчення індивідуальних особливостей учнів, їхніх інтересів та потреб. Учні мають можливість вивчати основи інформатики, займатися в гуртках за інтересами, спортивних секціях, брати участь в інтелектуальних турнірах під час предметних тижнів, загальношкільних святах, в учнівському самоврядуванні, відвідувати тренінги з розвитку пам'яті, творчої уяви.

Тематика виховних годин у 6-му класі:

- «Навички і звички у житті людини»;
- «Про культуру праці»;
- «Про настирливість і впертість»;
- «Твій зовнішній вигляд»;
- «Про самовиховання здібностей і працелюбності»;
- «Моя програма саморозвитку і самовиховання»;
- «Література і мистецтво в житті людини».

Тематичні виховні години:

- «Видатні постаті української історії і культури» (по 2 год. в семестр);
- бесіди на правову тематику.

Різноманітні форми уроків гарної поведінки:

рольові ігри «Розмова по телефону», «До мене прийшли гості», «Ми йдемо на день народження», «Розмова про розмову» (про культуру мовлення); аналіз ситуацій морально-етичного змісту; «Кодекс честі учня колегіуму», «Мої права і обов'язки», «Турнір знавців хороших манер».

Тематика та форми інших заходів:

письмові конкурсні роботи: «Кого я наслідую в житті», «Приклади справжньої дружби серед однокласників», усний журнал «У світі слів»; обговорення книг, газетних публікацій на моральні теми; походи до пам'ятних місць селища, району; екскурсії на підприємства райцентру; спортивні змагання «Веселі старты», чемпіонат класу з шахів, шашок; «Цікаві хвилинки» – огляди подій в Україні та за рубежем; «Спілкуємось із мистецтвом» (розповіді про українське мистецтво, художників, артистів, письменників); трудові операції; родинні свята, день іменинника, день Матері, тиждень пам'яті.

7 КЛАС. У цьому класі навчання учнів здійснюється відповідно до індивідуального плану, у тому числі передбачено вивчення основ інформатики, вивчення індивідуальних особливостей учнів, їхніх інтересів і потреб здійснюється методом анкетування, тестування, спостереження, самооцінки, розробляються психологами методичні рекомендації. Педагогічний колектив розвиває навчально-пізнавальні потреби емоційно-вольову

сферу, здібності учнів, надає допомогу в науковій організації навчальної діяльності; організовує заняття в гуртках за інтересами, спортивних секціях, інтелектуальні турніри під час предметних тижнів, загальношкільних святах, шкільних олімпіад. Учні беруть участь в учнівському самоврядуванні. Відвідують заняття з тренінгу пам'яті, творчої уяви.

Тематика виховних годин:

- «Чи знаєш ти себе?»;
- «Рубежі, тобою намічені»; «Красиве у житті»;
- «Формула спілкування» (про культуру спілкування);
- «Як подолати свої недоліки?»;
- «Моя домашня бібліотека»; «Вічні цінності моїми очима»;
- «Поведінка в екстремальних ситуаціях»;
- бесіди на правову тематику; тематичні виховні години з історії і культури України;
- «Видатні постаті Української історії і культури»;
- «Українські Роксолани: Настя Лісовська, Гулевичівна» (4 години в рік).

Тематика і форми уроків гарної поведінки:

- «Подарунок – символ поваги»;
- «Обов'язки і привілеї хлопчиків (чоловіків)» (про правила хорошого тону);
- «Лист надіслано» (про листи, їх види, правила листування);
- аналіз ситуацій морально-етичного змісту: «Як я діятиму в такій ситуації?».

Тематика та форми інших заходів:

- письмова сповідь «Внутрішнє бачення свого «Я»;
- диспут «Навіщо я прожив день, якщо не пізнав нічого нового?»;
- суд над шкідливими звичками;
- огляд преси «Цікаве в країні і в світі»;
- обговорення книги, кінофільму;
- конкурс ерудитів, естафета улюблених занять (вільний час вдома);
- уроки пам'яті, екскурсії до музеїв, заочна подорож по видатних місцях краю, України;
- трудова операція;
- День іменинника; родинні свята.

8-9 КЛАСИ. У восьмому класі розпочинається допрофільна підготовка, проводиться вивчення індивідуальних особливостей учнів, їхніх інтересів і потреб методом анкетування, тестування, бесід, самооцінки та ін. За їх результатами психологами розробляються методичні рекомендації, для поліпшення організації навчально-виховного процесу. Розвиток навчально-пізнавальних потреб і здібностей учнів, допомога їм у науковій організації своєї навчальної діяльності здійснюється через залучення їх до участі у різних видах діяльності, у шкільних відділеннях МАН, загальношкільних святах; заняття у профільних групах, у гуртках за інтересами, спортивних секціях; участь в інтелектуальних турнірах, конкурсах, пред-

метних олімпіадах; учні також беруть участь в учнівському самоврядуванні, протягом року школярі мають вивчають додатково 4 вірші і розучують 4 народні пісні.

Тематика виховних годин:

- «Твій характер»;
- «Твоя майбутня професія: яка вона?»;
- «Сила, воля і мужність: як їх розвивати?»;
- «Азбука громадянина: права і обов'язки»;
- «Моє хобі», диспут «У чому краса людини?»;
- «Поговоримо про шкідливі звички».

Тематичні виховні години:

- «Видатні діячі України» (4 години в рік);
- бесіди на правову тематику.

Тематика уроків гарної поведінки:

- «Кодекс честі учня колегіуму»; «Мої права і обов'язки»; «Турнір ввічливих хлопчиків»; «Дівчина із цигаркою: за чи проти?»; «Про мовний етикет».

Тематика та форми інших заходів:

- огляд преси «Пульс планети»; відверта розмова «Як би я жив, якби міг жити, як хочеться?»; збирання матеріалів про історію свого краю; екскурсії до музеїв, визначних місць селища; читацька конференція за книгою; зустрічі з цікавими людьми; лекції на теми, що цікавлять учнів (за участю спеціалістів); захист самохарактеристик; уроки пам'яті; день іменинника; трудові операції; акції «Милосердя».

Тематика виховних годин у 9-му класі:

- «Роль ідеалу в житті»;
- «Утверджуй у собі людину»;
- «Найстрашніші втрати — це втрати духовні»;
- «Мистецтво жити гідно. У чому воно полягає?»;
- бесіди на правові теми.

Цикл виховних годин на тему:

- «Видатні діячі України» (4 години в рік);
- «Про сімейні традиції».

Тематика уроків етикету:

- «Естетика поведінки та етикет»;
- «Про смак і моду»; «По одягу зустрічають...»;
- «Моральні основи взаємин юнаків і дівчат».

Тематика і форми інших заходів:

- огляд подій «Новини»;
- відвертий діалог «Чого мені бракує у житті»;
- екскурсії, походи, зустрічі з цікавими людьми;
- лекції спеціалістів на теми, що цікавлять учнів;
- анкетування; тест ціннісних орієнтацій;
- складання учнями плану самовиховання;
- трудова десанти, день іменинника, уроки пам'яті.

10 – 11 КЛАСИ. У процесі навчання учнів у старших класах передбачено максимальне використання у роботі з класом досвіду самовиховання, самоаналізу, самооцінки; стимулювання самостійності учнів у процесі навчання, підтримання їх пізнавального інтересу до науки і техніки; підготовка учнів до свідомого вибору професій, визначення свого місця в суспільстві. Вивчення основ інформатики здійснюється відповідно до навчального плану. Учні мають можливість навчатися за профілями. Здійснюється також професійна підготовка за спеціальностями « Оператор комп'ютерного набору» та «Швачка». Довузівська підготовка здійснюється шляхом залучення учнів до роботи в гуртках за інтересами, спортивних секціях, у відділеннях МАН.

Тематика виховних годин у 10 класі:

- «Здорові звички – здоровий спосіб життя»;
- «Про дівочу гордість і чоловічу гідність»;
- «Самоорганізація, самодисципліна, відповідальність.
Як виховати ці якості?»; «Відповідальність і вік»;
- «Час, смак, стиль»; «Ким бути і яким бути?»;
- «Моральний ідеал і його місце в житті людини»;
- цикл виховних годин на тему «Видатні постаті історії і культури України».

Тематика і форми інших заходів з культури та етикету:

- «Чи потрібні нам музеї, виставки, театри?»;
- «Інтелегентна людина: яка вона?»;
- «Культура особистості, її здатність до самовдосконалення»;
- диспути: «Любов'ю дорожити вмійте. Що це значить?»;
- «Про мету життя і шляхи її здійснення»;
- відверті розмови: «У мене такий характер. Як його поліпшити?»;
- «У житті я найчастіше ведучий чи той, кого ведуть?».

Протягом року проводиться анкетування та тестування учнів, а також екскурсії, походи, зустрічі з цікавими людьми, лікарем щодо проблем статевого виховання, лекції спеціалістів «Від цього можна вберегтись» (попередження наркоманії, СНІДу, злочинності), трудові десанти, спортивні змагання, уроки пам'яті.

Тематика виховних годин в 11 класі:

- «Совість, воля, егоцентризм. Розберімося у цих поняттях»;
- «Про зовнішність, мову і духовну культуру»;
- «Посієш звичку – пожнеш характер»;
- «Паління і пияцтво – то лише особиста справа?»;
- «Взаєморозуміння. На чому воно ґрунтується?»;
- «Освіта і твоя майбутня професія»;
- «Громадянином бути зобов'язаний»;
- «Історія і культура України у портретах видатних людей»
(4 години в рік).

Виховні години з культури та етикету:

- «У чому краса людини?»;
- «Про культуру спілкування»;
- «Культура поведінки закоханих».

Тематика і форми інших заходів:

- диспути «Дисципліна – свобода чи необхідність?»;
- «Я серед людей – це проблема»;
- брифінги з приводу питань суспільно-політичного життя країни;
- лекції спеціалістів «Злочин і покарання»;
- «Культура інтимних стосунків»;
- сюжетно-рольова гра «Молода сім'я»;
- бесіда-роздум «Мій слід у житті школи»;
- анкетування, тестування, психологів;
- зустрічі з цікавими людьми, трудові десанти;
- спортивні змагання;
- уроки пам'яті.

Висновки. Педагогічний і учнівський колективи Володимирецького районного колегіуму працюють у режимі творчого пошуку шляхів реалізації здібностей особистості з урахуванням закономірності і взаємобумовленості управлінської діяльності розвитку творчих можливостей керівника, вчителя, учнів і громадськості (батьків, органів управління та інших навчальних позашкільних закладів). Як свідчать результати психологічного дослідження організаційної культури, педагогічний колектив районного колегіуму здатний брати на себе відповідальність за рішення та їх результати (коефіцієнт кореляції $r = 0,77$), формувати цінності, висувати нові ідеї, які швидко сприймаються вчителями ($r = 0,6$), продукувати новачі, реалізовувати їх ($r = 0,42$), не тримає дистанцію у спілкуванні вчителя і учня ($r = 0,52$).

У районному колегіумі впроваджується профільне навчання з 8-го класу, функціонує відділення МАН, учні є призерами предметних олімпіад різних рівнів. Учні залучаються до роботи клубу інтелектуальних ігор «КРОКУС», метою якого є розширення пізнавальних можливостей дітей, розвиток розумових, фізичних якостей, практичних навичок. Упродовж останніх чотирьох років «КРОКУС» є переможцем обласних змагань і призером всеукраїнських.

У колегіумі діє Мала академія народних мистецтв, у структурі якої вісім відділень. Заслугове на увагу організація учнівського самоврядування. Створені передумови організації навчального процесу на основі максимального врахування індивідуальних здібностей та обдарованості дітей, організації виховної роботи з розвитку сутнісних сил особистості, що забезпечать дитині успіх у подальшому самостійному житті.

3.5. Концепція профільного навчання у колегіумі

Загальні положення

Концепція профільного навчання у Володимирецькому районному колегіумі розроблена відповідно до Закону України «Про освіту», Закону України «Про загальну середню освіту», Національної доктрини розвитку освіти, Концепції загальної середньої освіти (12-річної школи), Концепції профільного навчання в старшій школі, Державних стандартів освітньої галузі «Технологія». Одним із стратегічних завдань, окреслених у даних документах, є створення умов для формування освіченої, творчої особистості громадянина, реалізації та самореалізації його природних задатків і можливостей.

Саме тому в освітній галузі пріоритетним визначено розвиток старшої школи як профільної. Профільне навчання спрямоване на реалізацію особистісно зорієнтованого навчального процесу, поширення індивідуалізації та диференціації, впровадження педагогічних технологій, зокрема інформаційних, дистанційного навчання та інших освітніх інновацій. Профільне навчання в колегіумі створить реальні умови для професійного самовизначення кожного учня, побудови індивідуальної освітньої траєкторії, сприятиме встановленню рівного доступу до якісної освіти різним категоріям учнів відповідно до їх індивідуальних схильностей і потреб.

Необхідність уведення технологічного напрямку в закладі виникла внаслідок невідповідності результатів навчання і виховання соціальному замовленню суспільства. Науково-технічний прогрес, швидка інтенсифікація виробництва та його ускладнення, нові економічні умови, потреба в швидкій реструктуризації суспільного виробництва викликають необхідність підготовки людей нового типу, здатних забезпечити високий технологічний рівень різноманітних підприємств, швидкість перепрофілювання, оптимальне вирішення проблем науково-творчої спрямованості.

Це суспільне замовлення можна реалізувати при дотриманні таких дидактичних і організаційних положень:

- організація навчання повинна бути спрямована на створення освітнього середовища на основі використання інноваційних педагогічних технологій, насамперед інформаційних, упровадження інтерактивних форм роботи, формування вмінь та навичок вирішення практичних завдань;
- надання пріоритету вивченню дисциплін, спеціальних факультативних курсів та курсів за вибором, пов'язаних із набуттям професійних навичок, знань з обраних профілів художньо-естетичного, суспільно-гуманітарного, природничо-математичного, технологічного напрямів;
- створення оптимальної системи навчання та виховання, спрямованої на задоволення реальних потреб учнів щодо формування готовності до свідомого вибору й оволодіння майбутньою професією;
- відтворення засад неперервної освіти в організації та функціонуванні навчального закладу.

Мета, завдання та принципи організації профільного навчання

Головною метою даної Концепції є розробка, теоретичне обґрунтування та апробація моделі роботи навчального закладу, Програми впровадження профільного навчання на 2007 – 2010 роки, створення такого змісту навчально-виховного процесу, який покликаний допомогти кожному вихованцеві оволодіти методологією зміни пріоритетів, навчити його розв'язувати смислотвірчі проблеми, формувати практичний досвід і інтереси у різних сферах трудової діяльності, систему уявлень, ціннісних орієнтацій, дослідницьких умінь і навичок, розвитку творчої самостійності в умовах профільної школи сільського регіону.

Основні завдання:

- створення умов для забезпечення особистісної орієнтації освіти, диференціації змісту навчання старшокласників шляхом допрофільної підготовки, профільного навчання та початкової професійної підготовки;
- розроблення та апробація інструментарію для виявлення профільних нахилів учнів та освітньої кон'юнктури;
- здійснення психолого-педагогічної діагностики вивчення особистості, її природних задатків, нахилів, здібностей та професійних інтересів; надання консультативної допомоги для побудови обґрунтованих життєвих і професійних планів учнів;
- формування соціальної, комунікативної, інформаційної та технологічної компетентностей учнів в умовах допрофільної підготовки та профільного навчання;
- переорієнтація із діяльнісного на особистісно зорієнтований підхід у навчально-виховному процесі;
- втілення в практику навчально-виховного процесу сучасних педагогічних технологій, методик, спрямованих на розвиток пізнавальних та творчих здібностей учнів з урахуванням регіональних особливостей;
- оптимізація методичної роботи, забезпечення професійної компетентності вчителя до роботи в профільній школі;
- залучення педпрацівників до створення сучасного програмно-методичного забезпечення відповідно до вибраних профілів технологічного напрямку;
- зміцнення матеріально-технічної бази навчального закладу для практичної реалізації Концепції;
- виховання конкурентоспроможного господаря своєї землі, водних багатств, здатного творчо мислити, чітко орієнтуватися в реаліях і перспективах життя, бути спадкоємцем і продовжувачем національних трудових традицій;
- здійснення постійного моніторингу громадської думки учнів, учителів, батьків у процесі розвитку навчального закладу;
- забезпечення наступності між загальною середньою освітою, допрофільною підготовкою, профільним навчанням та початковою професійною підготовкою;

- створення сучасної системи управління закладом шляхом переосмислення адміністрацією основоположних понять управління закладом освіти, впровадження технології проектування головних напрямів його діяльності, використання автоматизованих систем передачі та обробки інформації;

- надання учням широкого вибору гуртків, факультативних курсів, курсів за вибором, додаткових навчальних дисциплін, консультацій для створення оптимальних систем навчально-виховного процесу.

Концептуальними принципами діяльності Володимирецького районного колегіуму є:

- орієнтованість на стратегію розвитку суспільства, своєчасну адаптованість до змін у зовнішньому оточенні та впливу на нього;

- надання пріоритету людському факторові як найважливішому, що потребує щоденного розвитку та вдосконалення;

- комплектування оптимального за змістом та формами навчального комплексу з основ швейного виробництва; інформатики та комп'ютерної техніки як основи сприймання та переробки щільного потоку інформації, основ економіки як засобу орієнтування в сучасних соціально-економічних умовах;

- відтворення засад неперервної освіти в системі професійного самовизначення вихованців;

- демократичний стиль управління, врахування актуальних інтересів кожного працівника в загальному успіху діяльності закладу;

- спрямованість на набуття загальнолюдських цінностей, національне, культурне, патріотичне виховання учнів.

Формування змісту освіти

Зміст навчання за філософським, художньо-естетичним, природничо-математичним, суспільно-гуманітарним, технологічним напрямами у колегіумі залежить від соціально-економічного рівня розвитку держави та її потреб щодо якості володіння практичними уміньми і навичками відповідного профілю. А відтак, зміст навчання пов'язаний із соціальним замовленням суспільства і детермінується певним станом його історичного розвитку. Основною стратегічною лінією у підготовці змісту є визначення цілей та завдань. Відповідно до профільних програм здійснюється відбір навчального матеріалу, визначаються методи, форми і засоби оволодіння ним.

За умови забезпечення рівного доступу до якісної освіти, високої якості знань, умінь і навичок учнів постають такі завдання розвитку змісту профільної освіти в колегіумі, а саме:

- забезпечення поглибленого вивчення учнями окремих дисциплін програми повної загальної освіти;

- всебічна підготовка учнів до здобуття вищої освіти;

- успішна соціалізація учнів;

- створення умов для професійної підготовки;

- здійснення допрофільної підготовки учнів (8–9 класи), що дозволяє їм зробити обґрунтований вибір програми професійного навчання;
- формування знань і вмінь учнів прогнозувати і проектувати власну діяльність у певному напрямку;
- формування конкурентоспроможності особистості, підготовленої до життя і діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Кожний етап навчання (етап ранньої профілізації, допрофільної підготовки, профільного навчання, початкового професійного спрямування) характеризується не тільки різною тематикою і обсягом навчального матеріалу з вибраних профілів, але й використанням різноманітних методів, форм, видів навчальної діяльності відповідно до рівня розвитку учнів, їхніх інтересів і досвіду та інновацій.

Структура та форми організації профільного навчання

Володимирецький районний колегіум – загальноосвітній заклад III ступеня філологічно-філософського та культурно-естетичного профілів. Профільне навчання у колегіумі здійснюється за чотирма напрямками: суспільно-гуманітарним, природничо-математичним, технологічним, художньо-естетичним; навчальними профілями: художньо-естетичним, історичним, філологічним, фізико-математичним, хіміко-біологічним, технологічним.

У колегіумі здійснюється допрофесійна підготовка учнів зі спеціальностей «Оператор комп’ютерного набору», «Швачка».

Умови та напрями реалізації профільного навчання

Вирішальною умовою реалізації даної Концепції є комплексне розв’язання завдань, пов’язаних із нормативно-правовим забезпеченням профільного навчання, обґрунтуванням доцільності впровадження обраних профілів навчання, актуалізацією умов для профілізації у навчально-виховному процесі, психологічною підтримкою впровадження профільного навчання, кадровим та навчально-методичним забезпеченням.

Нормативно-правове забезпечення передбачає:

- знання основних нормативних документів щодо організації профільного навчання;
- розроблення Концепції профільного навчання закладу освіти, Програми впровадження профільного навчання;
- внесення відповідних змін до Статуту навчального закладу;
- аргументований вибір робочого навчального плану;
- наявність угод із ВНЗ та іншими установами й організаціями, що братимуть участь в організації та впровадженні профільного навчання;
- коригування функціональних обов’язків членів колективу загальноосвітнього навчального закладу.

Обґрунтування доцільності впровадження обраних профілів (філологічного, художньо-естетичного, історичного, фізико-математичного, хіміко-біологічного, технологічного) навчання здійснюється шляхом діагностики профільних інтересів учнів та формування на її основі профільних класів; вивчення та аналізу освітніх запитів батьків; аналізу кадрового

складу, матеріально-технічної бази навчального закладу; реалізації варіативної складової робочого навчального плану: наявність гуртків, секцій, факультативів, курсів за вибором.

Психологічна підтримка впровадження профільного навчання забезпечується підготовкою педагогічного колективу до роботи в умовах профільного навчання; діагностикою індивідуальних особливостей учня з позиції його готовності до навчання за певним профілем; запобіганням дезадаптації в умовах виникнення навчальних труднощів і стресів; виявленням здібностей учнів із метою обґрунтування орієнтації на профіль навчання.

Важливою є й актуалізація умов для профілізації у навчально-виховному процесі, а саме:

- застосування педагогічних технологій, зокрема інформаційних, використання активних методів навчання, сучасних методик;
- ступінь співвідношення педагогічного керівництва та самоорганізації у навчальному процесі;
- використання різнорівневих завдань та інших прийомів реалізації принципів індивідуального підходу та диференціації у навчанні;
- відповідність відібраного змісту навчання поставленій меті, яка узгоджена з потребами учнів та їх психолого-педагогічними можливостями.

Кадрове забезпечення профільного навчання передбачає підвищення кваліфікації вчителів основної школи з орієнтацією на організацію допрофільного навчання та його психологічне забезпечення; залучення педагогічних працівників до створення програмно-методичного забезпечення відповідно до напрямів профілізації; підготовку вчителів до роботи за різнорівневими освітніми програмами; оптимізацію системи методичної роботи шляхом створення умов для підвищення професійної майстерності педагогічних працівників; ступінь врахування при атестації готовності вчителя до роботи у профільних класах.

Реалізація Концепції неможлива без якісного навчально-методичного забезпечення, яке передбачає наявність програм із предметів інваріантної та варіативної складових, комплектування закладу освіти необхідною навчальною, науково-методичною літературою відповідно до напрямку, профілю, розробку дидактичних матеріалів із профільних курсів тощо.

3.5.1. Програма впровадження профільного навчання у Володимирецькому районному колегіумі на 2007 – 2011 роки

Загальні положення

Динаміка становлення в Україні нових соціально-економічних умов, а відповідно потреба у формуванні нового типу особистості, орієнтованої на вільний вибір власного життєтворення, на досягнення професійного успіху, матеріального добробуту, душевної гармонії із загальними суспільними процесами ставлять перед освітою потребу нової парадигми.

Нормативно в освітній галузі визначено розвиток старшої школи як профільної. Профільне навчання спрямоване на реалізацію особистісно зорієнтованого навчального процесу, поширення індивідуалізації та диференціації, впровадження нових педагогічних технологій, зокрема інформаційних, дистанційного навчання та інших освітніх інновацій.

Профільне навчання в загальноосвітніх навчальних закладах створює реальні умови для професійного самовизначення кожного учня, побудови індивідуальної освітньої траєкторії, сприяє рівному доступу до якісної освіти різним категоріям учнів відповідно до їх індивідуальних схильностей та потреб, забезпечує необхідний рівень допрофесійної, професійної та довузівської підготовки учнів.

У ході допрофільної підготовки та профільного навчання формуються стійкі орієнтації на трудову діяльність, практичну готовність до праці, виховання загальної трудової культури, розвиток творчих здібностей учнів відповідно до вибраного профілю, створюються передумови для продовження навчання у вищих навчальних закладах.

Програма впровадження профільного навчання в колегіумі на 2007 – 2011 роки (надалі – Програма) спрямована на реалізацію постанови Кабінету Міністрів України від 16. 11. 2000 р. № 1717 «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання, стратегії Національної доктрини розвитку освіти із забезпечення рівного доступу до якісної освіти», положень Концепції загальної середньої освіти, Концепції профільного навчання в старшій школі, переорієнтацію навчально-виховного процесу на всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, на формування ціннісних орієнтацій, забезпечення умов для її життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору й оволодіння майбутньою професією.

Мета та основні завдання

- Створення умов для забезпечення особистісної орієнтації освіти, диференціації змісту навчання старшокласників шляхом допрофільної підготовки та профільного навчання в умовах загальної середньої освіти.

- Оптимізація роботи колегіуму в системі освітнього округу з метою забезпечення умов для розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів.

- Забезпечення міжгалузевої координації впровадження профільного навчання в закладі: зміцнення зовнішніх зв'язків з вищими навчальними закладами, міжшкільними навчально-виробничими комбінатами, іншими освітніми установами з метою розширення інноваційної діяльності, модернізації змісту і форм організації навчального процесу в профільних класах, використання дистанційних форм співробітництва.

- Створення умов для забезпечення рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої професійної та початкової допрофесійної

підготовки, спрямованої на реалізацію потреби старшокласників щодо їх майбутнього професійного вибору та самореалізації особистості в сучасному суспільстві.

- Забезпечення наступності між загальною середньою освітою, допрофільною підготовкою, профільним навчанням та професійною освітою.

- Виявлення та формування потреби, здатності та готовності до самовизначення відповідно до інтелектуальних можливостей особистості, свідомого вибору до оволодіння майбутньою професією.

- Забезпечення оптимальних умов для навчання обдарованої та здібної молоді, її повноцінного розвитку, здобуття знань понад обов'язковий загальноосвітній рівень, розкриття та сприяння реалізації індивідуальних творчих здібностей і обдарувань, для задоволення допрофесійних і професійних запитів.

- Реалізація ідей неперервної освіти впродовж життя.

- Формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технологічної компетентностей учнів в умовах допрофільної підготовки та профільного навчання.

- Забезпечення професійної компетентності вчителя до роботи в профільній школі.

- Зміцнення матеріально-технічної бази колегіуму для реалізації даної Програми.

Фінансове забезпечення

Фінансування виконання Програми здійснюється в межах видатків, передбачених обласними, місцевими органами виконавчої влади, та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством.

Очікувані результати

Виконання Програми дасть можливість створити умови для свідомого професійного самовизначення і самореалізації старшокласників, підвищити рівень їх освітньої підготовки, встановити конструктивні зв'язки колегіуму з вищими навчальними закладами I – IV рівнів акредитації. Реалізація заходів, передбачених Програмою, забезпечить поліпшення матеріально-технічного стану та методичного наповнення закладу щодо здійснення допрофільної підготовки та профільного навчання.

Координація та контроль за виконанням Програми

Координація роботи з виконання Програми покладається на Володимирецьку районну раду, райдержадміністрацію, відділ освіти та виховання райдержадміністрації.

Внесення змін до Програми здійснюється Володимирецькою районною радою за погодженням з іншими виконавцями Програми.

3. 5. 2. Заходи впровадження профільного навчання у Володимирецькому районному колегіумі на 2007 – 2011 роки

<i>1. Організаційні заходи</i>					
№ з/п	Зміст заходів	Термін виконання	Джерела фінансування (державний, місцевий, бюджет, інші)	Прогнозований обсяг фінансових ресурсів для виконання завдань	Виконавці
1.1.	Здійснення діагностико-прогностичного забезпечення процесу впровадження профільної освіти	2007 – 2010			Адміністрація колегіуму
1.2.	Створення єдиної системи управління процесом профілізації навчання	2007			Адміністрація колегіуму
1.3.	Здійснення оптимізації мережі профільних класів колегіуму відповідно до запитів та потреб	2007 – 2010			Адміністрація колегіуму
1.4.	Внесення змін до Статуту колегіуму з метою забезпечення профільного навчання на внутрішкільному і зовнішньошкільному рівнях.	2007 – 2008			Заступники директора
1.5.	Створення робочих груп педагогічних працівників із актуальних напрямів профільного навчання: <ul style="list-style-type: none"> • розроблення цільових програм, створення моделей профільного навчання; • структура, технології наповнення і використання портфоліо досягнень учня. 	2008			ЗНМР

1.6.	<p>Проведення обласних семінарів-практикумів для вчителів з проблеми:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сучасні підходи до науково-методичного забезпечення профільного навчання; • експертиза якості профільного навчання; • сучасні педагогічні технології, методики, інтерактивні форми роботи у профільній школі. 	2008 2008			ЗНМР
1.7.	<p>Проведення науково-практичних конференцій. Система профільного навчання: створення єдиного освітнього середовища профільного навчання на основі використання інформаційних технологій. Шляхи та форми реалізації Концепції профільного навчання у старшій школі.</p>	2008 2009 2010			Творча група
1.8.	<p>Проведення засідання педагогічної ради з теми «Профілізація – важлива умова самореалізації особистості в системі школа-колегіум-ВНЗ».</p>	2008			Творча група
1.9.	Створення обласного електронного банку інформації із проблем допрофільної підготовки та профільного навчання.	2008			Адміністрація колегіуму
1.10.	Розгляд на засіданнях науково-методичної ради питання про стан управління профільного навчання з метою забезпечення системності навчання; організації та стану допрофільної підготовки.	Щорічно			ЗНМР
1.11.	Здійснення моніторингу ефективності впровадження профільного навчання та рівня навчальних досягнень учнів у профільних класах.	2008, 2010			Адміністрація колегіуму
1.12.	Створення профпрофінформаційних рекламних куточків у закладі	2008			Психолог, соціальний педагог

1.13.	Здійснення моніторингу рівня професійної компетентності педагогічних кадрів, які працюють у профільних класах.	2008, 2010			Адміністрація колегіуму
1.14.	Модернізація системи роботи наукових учнівських товариств, Малої академії наук.	2008			ЗНМР
<i>2. Психолого-педагогічний супровід допрофільної підготовки та профільного навчання</i>					
2.1.	Здійснення психологічного супроводу впровадження профільного навчання, розроблення напрямків і змісту профорієнтаційної діяльності психолога і соціального педагога.	2008			Психолог, соціальний педагог
2.2.	Поширення психологічного інструментарію з супроводу профільного навчання: характерологічна готовність учнів 9 – 11 класів при виборі та опануванні профільного навчання (Особистісний опитувальник для дітей Е. Айзенка, опитувальник А. Є. Лічко, К. Леонгарда для ідентифікації типів акцентуацій характеру у підлітків); визначення професійних нахилів та інтересів старшокласника (ОДАНІ – 2; КОС – 2, ДДО, ОПС – Д. Голанда).	2007 – 2010			Психолог, соціальний педагог
2.3.	Вивчення інтересів, потреб та запитів учнів, батьків із метою створення профільних класів шляхом проведення психологічних тестів, анкетування, опитувальників професійних нахилів, здібностей та інтересів учнів.	2008 – 2010			Психолог, соціальний педагог

2.4.	Організація і проведення лекторію для педагогічних кадрів із метою комплексного психолого-педагогічного супроводу профільного навчання: «Профільне навчання у системі загальної середньої освіти»; «Методики у профорієнтаційній роботі»; Особистісна готовність учня до профільного навчання: структура, психодіагностика, врахування, розвиток»; «Спільна робота школи і ВНЗ із проблем профорієнтації»; «Проблеми професійного самовизначення обдарованих дітей».	2007 2008 2008 2009 2009			Психолог, соціальний педагог
3. Профорієнтаційна робота					
3.1.	Організація і проведення психолого-педагогічних тренінгів для старшокласників: тренінг з елементами профорієнтації «Я – бізнесмен» для учнів 9 – 11 кл.; профорієнтаційний тренінг «Визначення навичок та здібностей» для учнів 7-8 кл.; профорієнтаційний тренінг «Вивчення інтересів».	2007–2010			Психолог, соціальний педагог
3.2.	Організація кабінету профорієнтаційної роботи.	2007–2008			Психолог, соціальний педагог
3.3.	Проведення профорієнтаційної роботи: тижнів професій, фестивалів, екскурсій на виробництво, зустрічей із ветеранами праці.	2008–2010			Психолог, соціальний педагог
3.4.	Участь у щорічному ярмарку професій для учнів 9 - 11 класів.	2007–2010			ЗНМР
4. Міжгалузєва співпраця					
4.1.	Наладження співпраці з районним центром зайнятості з метою проведення професійної діагностики та консультації з професійної орієнтації.	2007–2008			Психолог, соціальний педагог

		<i>5. Інформаційно-методичне забезпечення</i>					Адміністрація колегіуму
4.2.	Участь у заходах відділу освіти та виховання, відділу сім'ї та молоді Володимирецької РДА з питань профорієнтаційної роботи		2007–2008				
<i>5. Інформаційно-методичне забезпечення</i>							
5.1.	Створення відкритої інформаційної мережі профільного навчання.		2008				Адміністрація колегіуму
5.2.	Розроблення методичних рекомендацій учителям з питань управління профільного навчання		2008				Творча група
5.3.	Видання буклету для батьків та учнів «Профільна освіта учнів колегіуму»		щорічно				Адміністрація колегіуму
5.4.	Створення системи моніторингу, планування та прогнозування діяльності закладу з проблем профільного навчання.		2007–2008				Адміністрація колегіуму
5.5.	Створення інтерактивної інформаційної системи моніторингу результатів профілізації.		2010				Адміністрація колегіуму
5.6.	Активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процесі профільного навчання.		2007–2010				Адміністрація колегіуму, вчителі-предметники
5.7.	Поповнення розділу на WEB-сайті колегіуму інформацією з питань профільного навчання.		2007–2010				Інженер-адміністратор
5.8.	Поповнення електронної бібліотеки колегіуму		2009–2010				Бібліотекарі
5.9.	Поповнення бібліотеки, кабінетів, кафедр літературою та електронними посібниками з урахуванням профілів навчання.		2007–2011				Бібліотекарі

5.10.	Вивітлення в ЗМІ кращого досвіду роботи педагогічних працівників з питань організації допрофільної підготовки та профільного навчання.	2007–2011			Адміністрація колегіуму
6. Експериментальна робота щодо впровадження варіативних форм профільного навчання					
6.1.	Проведення конкурсу з розроблення навчально-методичних комплексів, посібників, методичних рекомендацій тощо для профільного навчання.	2008			Адміністрація колегіуму
6.2.	Участь у роботі науково-дослідної лабораторії «Профільне навчання» (II і III етапи дослідження): розроблення та апробація моделей організації профільного навчання старшокласників; розроблення та апробація інструментарію моніторингу якості профільного навчання в старшій школі	2007–2011			ЗНМР
6.3.	Апробація програм, підручників із профільного навчання.	2007–2011			Вчителі-предметники
6.4.	Налагодження співпраці колегіуму з навчальними закладами				ЗНМР
6.5.	Здійснення експериментального випробування змісту та технологій профілізації старшої школи.	Постійно			ЗНМР
7. Інноваційні методи забезпечення профільного навчання					
7.1.	Розроблення критеріїв ефективності профільного навчання і системи моніторингу.	2008			Адміністрація колегіуму
7.2.	Упровадження різних моделей профільного навчання у закладі.	2007–2011			Адміністрація колегіуму
7.3.	Створення обласних творчих предметних та міжпредметних груп учителів із випробування моделей профільного навчання.	2008			Адміністрація колегіуму спільно з Відділом освіти та виховання

7.4.	Створення банку інноваційних освітніх технологій з проблем профільного навчання.	2008–2011			ЗНМР
7.5.	Вивчення та поширення досвіду впровадження різних інноваційних форм профільного навчання.	2008–2011			ЗНМР
8. Матеріально-технічне забезпечення					
8.1.	Створення на основі діючого законодавства фонду впровадження профільного навчання.	2008			Адміністрація колегіуму, бухгалтерія
8.2.	Забезпечення колегіуму технічними засобами та мережевим обладнанням (мультимедійні проектори, програма Skype, програма Power Point, сенсорна дошка).				Адміністрація колегіуму
8.3.	Модернізація локальної мережі в колегіумі.				Адміністрація колегіуму
9. Робота з батьками та громадянськістю					
9.1.	Організація і проведення лекторію для батьків із метою комплексного психолого-педагогічного супроводу профільного навчання: «Вибір майбутньої професії та роль сім'ї у цьому»; «Особистісна готовність учня до профільного навчання: структура, психодіагностика, розвиток»; «На шляху до вибору професії».	2007–2011			Психолог, соціальний педагог
9.2.	Участь в обласному та районному батьківських форумах «Перспективи профільного навчання та вимоги до сучасних старшокласників».	2007–2011			ЗНМР

9.3.	Систематичне висвітлення в засобах масової інформації актуальних питань запровадження профільного навчання, інформування соціуму щодо створення системи допрофільної підготовки та профільного навчання у колегіумі.	2007–2011		Адміністрація колегіуму
<i>10. Підготовка та перепідготовка педагогічних кадрів</i>				
10.1.	Створення програмно-методичного комплексу та електронних ресурсів для підвищення кваліфікації працівників закладу.	2009–2011		Адміністрація колегіуму
10.2.	Проведення психолого-педагогічних семінарів, тренінгів з питань роботи з обдарованими дітьми в умовах профільного навчання.			Психолог, соціальний педагог
10.3.	Створення консультативного пункту для вчителів щодо запровадження та організації профільного навчання.			ЗНМР
10.4.	Організація стажування вчителів на базах ВНЗ.			Адміністрація колегіуму
10.5.	Удосконалення викладання професійного навчання шляхом запровадження інформаційно-комп'ютерних технологій через проведення навчальних семінарів-практикумів.			Адміністрація колегіуму, вчителі-предметники
10.6.	Участь заступника директора, учителів у дослідницько-експериментальній роботі лабораторії «Творча обдарованість» та лабораторії інноваційних технологій з питань формування вчителів як конкурентоспроможного фахівця за умов модернізації освітньої галузі.			ЗНМР

Запровадження профільного навчання

У пошуках поглибленого і профільного зорієнтованого вивчення циклу споріднених предметів, з метою забезпечення рівного доступу до освіти для всіх дітей, створення умов для саморозвитку, самореалізації та самотворення кожного школяра, врахування інтересів, нахилів, здібностей, освітніх потреб, індивідуальних особливостей учнів у колегіумі у 1998-1999 н. р. було запроваджене профільне та поглиблене вивчення предметів.

Тоді про це мало хто говорив, були прихильники і були противники цього нововведення. Перед нами стояло завдання: як максимально використати можливості навчального закладу, забезпечити отримання учнями якісних знань з тих предметів, які їм будуть необхідні у майбутньому?

Відтоді заклад здійснює навчання за такими профілями (додаток № 8):

- художньо-естетичний;
- філологічний;
- історико-правничий;
- фізико-математичний;
- хіміко-біологічний.

У 2005-2006 н. р. запроваджено технологічний профіль навчання.

Щорічно вдосконалюється мережа класів профільного та поглибленого вивчення окремих предметів. Таким чином, створюється освітній простір, спроможний задовольнити різнобічні потреби щодо спеціалізованої освіти обдарованих дітей та учнів, схильних до вивчення певних навчальних дисциплін.

Як і у всіх закладах інноваційного типу, що знаходяться в сільській місцевості нашої області, у колегіумі навчаються різні учні. Нам необхідно було організувати так навчальний процес, щоб була можливість учням з різним рівнем навчальної компетенції здобувати якісну освіту.

У закладі склалася певна система діяльності, у процесі якої створюється умови для успішного навчання й особистісного розвитку кожного учня в шкільному середовищі.

Така система складається з чотирьох частин:

1. Підготовка учнів до свідомого вибору профільного навчання (5-7 класи).

2. Допрофільна підготовка (8-9 класи).

3. Здійснення профільного навчання (10-11 класи).

4. Професійне навчання за такими спеціальностями:

- оператор комп'ютерного набору;
- перукар;
- модельєр-дизайнер (швачка).

Навчання здійснюється за ліцензією МОН України серія АА № 867727 від 01.11.2007 року.

Специфіка закладу обумовлює щорічний конкурсний відбір до 10-го класу учнів – випускників базової школи як місцевих, так і шкіл району, області. Процедура прийому в колегіум загальновідома:

- виконання тестових завдань із профілюючих дисциплін та написання диктанту;

- діагностика рівня розумового розвитку;
- бесіда з учнями, батьками.

Колегіум працює за навчальними планами та програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України. Кількість годин на профільне чи поглиблене вивчення окремих предметів збільшено за рахунок варіативної частини. Предмети та курси за вибором визначені у межах гранично допустимого навантаження з максимальним урахуванням інтересів та потреб учнів, а також можливостей закладу щодо навчально-методичного та кадрового забезпечення. Так, для учнів *художньо-естетичного* профілю введено такі спецкурси:

- українознавство;
- художня культура;
- християнська етика;

Для *історико-правничого*:

- громадянська освіта;
- практичне право;
- конституційне право;
- історія держави і права;
- людина і світ;
- політологія;
- основи філософії;
- основи законодавства України.

Для *філологічного (українська мова)*:

- українознавство;
- основи риторики;
- стилістика сучасної української мови;
- фразеологія української літературної мови;
- основи журналістики.

Для *філологічного (англійська мова)*:

- країнознавство;
- граматики;
- переклад.

Для *фізико-математичного*:

- нарисна геометрія;
- задачі з параметрами;
- практикум з розв'язування задач з молекулярної фізики та електродинаміки;
- практикум розв'язування фізичних задач;
- методи розв'язування рівнянь, нерівностей, їх систем;
- практикум розв'язування задач підвищеної складності з математики.

Для *хіміко-біологічного* :

- латина;

- основи медичних знань;
- основи фармакології;
- основи мікробіології, вірусології та імунології;
- молекулярна біологія;
- основи цитології;
- еволюція органічного світу;
- практикум розв'язування задач з генетики;
- практикум розв'язування задач з хімії;
- основи екології.

Для *технологічного*:

- українська народна вишивка;
- технічне креслення;
- в'язання гачком;
- основи хімічного виробництва;
- розв'язування прикладних задач.

Навчання у профільних класах сприяє формуванню специфічних для навчальних предметів умінь та навичок, орієнтує на вибір професії, пов'язаної з цими предметами. Дещо поглиблений зміст профільних предметів у таких класах сприяє розв'язанню принципу наступності та неперервності в освіті, ліквідації існуючого розриву між вимогами школи і вузу. Профільне навчання суттєво зменшує розрив між рівнем знань, умінь і навичок, передбаченим у шкільних і вузівських програмах, що забезпечує конкурентоспроможність випускника колегіуму.

Профільне навчання у колегіумі стало своєрідною підготовкою до вступу до навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. Заклад уклав угоди з дев'ятьма вузами України. Таким чином кожен профіль заручився, так би мовити, підтримкою відповідного ВНЗ. Довузівська підготовка учнів колегіуму організована за спеціальними планами та програмами, узгодженими з ВНЗ, з якими укладено угоди про співпрацю. Колегіум як стартова ланка перед вищою освітою сприяє самостійному вибору старшокласниками майбутньої спеціальності, яка відповідає реальному попиту та орієнтації на сучасному ринку праці.

Література до 3 розділу

1. Афанасьев В. Г. Общество: системность, познание и управление / В. Г. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1981. – 432 с.
2. Афанасьев В. П. Мир живого: системность, эволюция и управление / В. П. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1986. – 334 с.
3. Гусинский Э.Н., Турчанинова Ю.И. Введение в философию образования: Учеб. пособ. – Москва, 2000, – С. 124.
4. Енциклопедія освіти /За ред В. Г. Кременя .– К.: Хрінком Інтер, 2008.– С. 136.

5. Калініна Л. М. Інформаційне управління загальноосвітнім навчальним закладом: системи, процеси, технології: моногр. / Л. М. Калініна – К.: Інформатодор, 2008. – 475 с.
6. Калініна Л. М. Система інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом : моногр. / Л. М. Калініна. – К. : Айлант, 2005. – 275 с.
7. Князева Е. Н. Антропный принцип в синергетике / Е. И. Князева, С. П. Курдюмов // Вопр. философии. – 1997. – № 3. – С. 62–78.
8. Кузнецова А.Г. Развитие методологии системного подхода в отечественной педагогике : моногр. / А.Г. Кузнецова. – Хабаровск, 2003. – 132с.
9. Кунц Г. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций : в 2 т. / Г. Кунц, С. О’Доннел ; пер. с англ. Д. М. Гвишиани. – М. : Прогресс, 1981. Т. 1. – 1981. – 494 с., Т. 2. – 1981. – 511 с.
10. Майнцер К. Сложность самоорганизации. Возникновение новой науки и культуры на рубеже века / К. Майнцер // Вопр. философии. – 1997. – № 3. – С. 10–26.
11. Пригожин И. Р. От существующего к возникшему. Время и сложность в физических науках / И. Р. Пригожин. – М., 1995. – 321 с.
12. Симонов. В. П. Педагогический менеджмент: 50 НОУ-ХАУ в управлении педагогическими системами : учеб. пособие / В. П. Симонов. – М. : Пед. общество России, 1999. – 430 с.
13. Теоретико-прикладні аспекти управління закладами освіти : наук.-метод. посіб. / редкол. Л. М. Калініна, Н. М. Островерхова, А. Ф. Остапенко [та ін.] ; за ред. Л. М. Калініної. – К. : ПП Компанія «Актуальна освіта», 2002. – 310 с.
14. Daniel Katz and Robert Kahn. The Social Psychology of Organizations. –P. 452. Copyright 1966.
15. Kenneth Boulding. General Systems Theory: The Skeleton of Science. Management Science 2. 1956, p. 200–208.
16. M. Weber, Theory of Social and Economic Organization, trans by T. Parsons (New York: Free Press, 1947).
17. Strategies for educational reform: from concept to realization. Council of Europe. Introductory paper by Jean-Michel Leclercq. General report by Pierre Laderriere. – Strasbourg: Council for Cultural Cooperation, 1999. – 177 p. – p. 17.